

1493,
A KEGYES TANÍTÓRENDEK

VEZETÉSE ALATT ÁLLÓ

SZEGEDI VÁROSI FŐGYMNASIUM

ÉRTESÍTVÉNYE

az 1874–75-iki tanévről.

KÖZZÉTESZI

MAGYAR GÁBOR

IGAZGATÓ.

SZEGED.

BURGER ZSIGMOND ÖZVEGYE KÖNYV- ÉS KÖNYOMDÁJÁBÓL.

1875.

A KEGYES TANÍTÓRENDEK
VEZETÉSE ALATT ÁLLÓ

SZEGEDI VÁROSI FŐGYMNASIUM

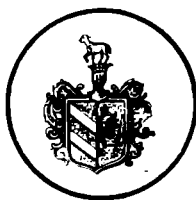
ÉRTESÍTVÉNYE

az 1874–75-iki tanévről.

KÖZZÉTESZI

MAGYAR GÁBOR

IGAZGATÓ.

SZEGED.

BURGER ZSIGMOND ÖZVEGYE KÖNYV- ÉS KÖNYOMDÁJÁBÓL.

1875.

Berzsenyi Dániel

lyrai költészetének főbb vonásai.

Művészet és anyag viszonyban álló fogalmak, egymást feltételezik. Minden műremekben kettőt szoktunk megfigyelés tárgyává tenni: a művész alkotó tehetségének kiható aktivitását és az anyag szenvedőleges, a művész ideális felfogásához simuló hajlékonyságát. Minden művészet között a költészet mutatja ama viszonyt leghatározottabb alakban, mert ebben a képzelem működése élesen jelölt határok között mozog; fő tárgya a világ és ebben ismét az ember.

A költészet, bármily oldalról tekintse is a feldolgozandó világot, végső vonatkozásaiban mindig az emberben pontosul össze; ettől s az őt körülvevő lételemekről soha sem tekinthet el végképen, mert tartalma mindig az egész világ, melyet csak úgy foghat fel helyesen, ha annak központjából, az emberből, indul ki.

A különböző szempontok azonban, melyekről a költészet tárgyát az idő tartományában tekinthetjük, különféle költői fajtákat eredményezhetnek; a múlt, jövő és jelen az elbeszélő, drámai és lyrai költészetnek szolgáltatnak tárgyat; és így a költészet nemcsak a művészetek rendszerét foglalja magában, hanem felkarolja az egész esztetikai rendszert, vagyis a természeti szép tárgyilagosságát a képzelem alanyiségével harmoniás egységbe köti, és a való szép egész összegét önmagába mélyedve ismétli.⁴ (Vischer, Aesth.)

A fentemlített költői fajok közül melyik fejlett ki először nehéz volna egész határozottsággal eldönteni.

Mégis úgy látszik, hogy az elbeszélő költészet, lyrai hangulattal keverve, az úgy nevezett hősi énekekben, melyek csakhamar epopéákká szélesedtek ki, bizonyos forma-tökélyt nyert már akkor, midőn a tisztán lyrai homályos határozatlanságban vergődött. Ennek be kelle várnia a későbbi megérés korát, mely

egyedül képes az emberi kedélynek mélyebb, gazdagabb és tapasztaltabb érzelm-hullámzást kölcsönözni, mert csak ez hozhat létre valódi lyrai költészetet. Az ideális öszképeket minden egyed, mely az önművelés munkájában még nem hágott azon fokra, hogy önmagát mélyebben vizsgálhassa, úgy tekinti, mint tárgyi lételt, történeti objektumokat. Gyermeki együgyűségében mindent úgy fog fel s bámul meg, mint eszmevilágának körén kívül álló objektív létezőt. A nemzetek irodalomtörténete majdnem mindenütt azt tanítja, hogy az első költői kísérletek az elbeszélés terén mozogtak, s hogy a lyra csak akkor sarjazhatott, midőn az emberi szellem a kültermészet tárgyaitól elvonatkozva, figyelmét önéletének benső világára fordítá és az abban végbemenő mozgalmak tiszta tudatára emelkedve, önmagát festé. De midőn már ezt teheté, művészi érzéke nem elégedheték meg a tárgy és alany egyszerű egyesítésével, az alanyinak a tárgyi fölé helyezésével, hanem beolvasztá az egész külvilágot az alanyba és teremtő képzelmével az érzés álláspontjára helyezkedett. A lyrai alany ilyenkor tényleg világegységgé, a világ központjává lesz, és e világ előtte csupa érzés, csupa kedélyiség. Az alkotó képzelem alkotó-érzőbe megy át, s mint ilyen kiválólág a naivot keresi, de nem oly módon, mint az elbeszélő, melynél a szabadság eszméje nem bir kibontakozni bizonyos bilincsekből. A lyra naivsága messzire tulszárnyalja az epika naivságát, azé a belvilág mély átdolgozása-, s átérzésében, ezé a világ megbámulásában fekszik. — Így volt az más nemzeteknél, így volt az nálunk is.

Azon énekek, melyeket a mi hegedőseink többnyire lantkíséretében a legrégibb időktől egészen a tizenhetedik századig fejedelmek és nagyok udvaraiban, a köznép gyűlhelyein zengedeztek, nagyobb részt vegyes hangulatuak lehettek. A tiszta lyrai elem nem birt még kibontakozni; a történeti események nagysága, az individuális nyers erő hatalomkép léptek a költő kedélyvilága elé. Innét van, hogy nálunk is kivivta már alakdomboruságát az elbeszélő költészet, sőt Zrinyinél a művészi tökély magas fokára emelkedett, midőn a művészi lyrának alig akadunk egyes művelőire s pártolóira. Az emberi kedély teljének napjai még ekkor nem érkeztek el. Hogy a mi lyránk az európai érzelm-világban az időpontot tekintve az utolsók között ébredezett, annak okai eléggé ismeretesek előttünk. De ébrednie mégis kellett. A mult század végén kelt ki pólyáiból; — midőn a hosszú harcok már rég lezajlottak, a vallási viták lecsillapultak s keskeny mederben mozogtak, a párt-tusáknak és hatalmas népembereknek már csak halovány emlékezete élt a nemzet fiaiban, a haza minden oldalról biztosítottnak látszott, a nemzet szabadnak érzé s gondolá magát, a fényes udvar kedvezé-

sekkel halmozá el a lovagias nemzetet, melynek arisztokráciájában volt annyi érzék, hogy a szép iránti hajlamának kielégítésére törjön, de nem annyi erő, hogy nemzetiségét megőrizze.

S miután így a főnemesség nagy része a nemzeti művelődés számára egy időre elveszettnek tekinteték, a középosztály: középnemesség és iskolás világ, mintegy erőszakkal látá magát a vezérszerep vitelére odalökve. Félénken kezdett ez az erejét meghaladni látszó munkához, de győzött a lelkesedés, és erős gyökereket vert a meggyőződés: ha kell — egészen önmagára hagyatva — hajtani végbe az átalakulás nagy munkáját. E nemes szándék kelté a mult század végén azon irodalmi iskolákat, melyek nemzeti művelődésünk elmaradásán segíteni óhajtottak. Két hiányuk vala ezen iskoláknak: hogy a nemzeti műveltség multjára nem támaszkodhattak, hogy teremő zseniktől nem vezéreltetek, s így kénytelenek voltak más nemzetek által gyűjtött kész anyaghoz fordulni. Minden iskola — nagy zsenik szelleme által létrehozva — míg egy részről jótékonyan hat, s bizonyos magaslatra emel egész köröket, addig más oldalról oly bilincsekbe veri a középszerűség eszme-világát, hogy a tovahaladás lehetősége megakadályoztatván, bizonyos tehetetlen stagnáció áll be, mely gyakran kinosabb minden rendszertelenségnél. A mult század irodalmi iskolái mindjárt keletkezésökkor kezdének petrifikálódni.

Még gyümölcsözés előtt mind elhervadtak. A törpeség neveltséges nagyságának határain belül legtovább a latájnereké vergődött. Vak szolgáltság az eszmékben, pöffeszkedő hánykolódás a latájnereskedésben, szórszál-hasogató töprengés a külalak körül, idegen érzés, kendőzött báj jellegzik e költőieskedést. Ezek oda juttaták a magyar költészetet, hogy már-már kétségbe kelle vonni, vajjon képes-e a latin civilizáció a magyar izlésre befolyást gyakorolni, midőn váratlanul egy férfiú lépett fel, ki a klaszszikus világ emlőin nevelkedett, de a nemzeti élet körén belül mozgott, annak sziv-világát magában hordva, erényei és bünei egész valóját felfogva, a lelkesülés és ifju tüz hevétől ösztönözve, egymaga képes volt kivívni az uj nyelvnek és az uj költészetnek a győzelmet. (Toldy Irod. tört.) E férfiú Berzsenyi Dániel, a magyar költészet lyrai athlétája, kinek muzsája majd dörög, majd mosolyog, enyeleg vagy pedig éles hangon harsogtatja a nemzet tespedése feletti haragját.

* * *

Nagy dolgok nagy tekintetre méltók; a legfenségesebb mű is neveltséget kelthet, ha részleteiben vagy szakadozottan vizsgáljuk. Ki valamely jeles költő felett ítéletet szándékozik mondani, annak a költőt minden oldalról be kell vonnia vizsgáló-

dása körébe. A költő irásának motívumai, compozíciója, conceptiója, stylje, érzési heve, izlése, dikciója, képzelmi anyagának köre, mesterei és vezetői, önállósága s sajátos szellem-világa és bármely egyéb tulajdonai mind vizsgálat alá vetendők. Midőn Berzsenyink lyráját főbb vonásaiban ismertetem, a föntebbieket óhajtom szem előtt tartani.

A költő születik, szokják mondani, de utána vethetjük: tanulva lesz nagygyá. Tanultak a világ elsőrendü művészei részint ismert, részint ismeretlen kútfőkből. Berzsenyink is sokat tanult, vagy hogy helyesebben szóljunk: korán átérezte a nagy szellemekkel való társalgás szükségét, és a pezsdülő ifju hevült együttérzése komolyabb mesterei szellemével eszközlé, hogy költő lőn, midőn e tisztének még csak homályos tudatával birt, és midőn költői alkotását csak egy titkos, belső érzés vezérlé. Ezen érzés nála igaz és való volt. Teremtő lelke hamar kibontakozott az őt először elfogott bámulatból, s rövid idő alatt megismerte, kiket kövessen mint utmutatókat a művészetben, s kiknek mondjon búcsút. Tudjuk, hogy már iskolás korában három mestere volt: Mathisson, Geszner és Horác. Maga említi Kazinczy Ferrenchez irt egyik levelében: „Nekem iskolai tudományom nincs; mikor még tanulni kellett volna, már én akkor Horáccal és Gesznerrel társalkodtam; korán nagy tárgyak ragadták el figyelmemet, én azt többé kisebbekre függeszteni nem tudtam.“

Mathisson elegiai festészete ragadhatta meg első ízben, midőn iskolás korában németül kezdett gagyogni. Az akkori iskolai izlés után ítélve, ez legvalószínűbb. Azonban annak hideg modora, érzelő és tettetett bús-komolysága, nélkülözve minden való és reális alapot, nem elégítheté ki az ezen időközben Virágot is olvasó s költői hevében felszárnyalni iparkodó gyermek-dalnokot. Mathisson költészetének érzékenykedő epekedése s halvány szentimentalizmusa nem fért össze Berzsenyi erős idealizmusával. És akkor, midőn a gyermek-költő a „Romlásnak indult hajdan erős magyart“ szent hevében dörgé, már élesen ki volt előtte jelölve a pálya, melyen haladnia kelle; Virágtól erős nemzeti érzést, Horáctól művészetet tanult.

Ennyi az egész, mit e nagy lyrikus első költői kísérleteiről saját előadása után ismerünk. A szerény és zárkózott jellemü férfit nem óhajtá, hogy azokról több kiszivároghjon. Átalában nem tartozott gyengéi közé, mindazt, mi keblét mozgalomba hozá, mi napi történetét tevé, dalba önteni, mint Petőfi szokta. Első kiadói sem gondoskodtak művének oly beosztásáról, hogy költői haladásáról csak némileg fogalmat is alkothatnánk. Azon költemények pedig, melyeket első kísérleteinek tartunk, oly határozatlanok a történeti tárgyilagosságban, hogy azokból ítéletet hozni lehetetlen. Kölcsey az ő kritikájában sajnálatát fe-

jezi ki a fölött, hogy Berzsenyi készületlen és ifjúkori darabokat is vett fel gyűjteményébe; én egyedül csak azon sajnálkozom, hogy Berzsenyi nem tájékoztatott bennünket azok keltéről; mert ennek tudása nélkül helyes történeti kritika fel nem épülhet s fogalmunk a művész nagyságáról mindig hiányos marad. Berzsenyi az ő 'Észrevételei'-ben azt felelé Kölcseynek, hogy legjobb ódái és gyermekkori dalai között nincs egyéb különbség, sem koraikra, sem természeteikre nézve, mint az, hogy a dalokban a szívnek egyszerű nyelvén beszélt, az ódáknak pedig a tárgy természete szerint harsogott. A ki az ódák lelkét meg tudja tekinteni, láthatja, hogy azoknak nagy részében még szembeötlőbb a csupa gyermeki értelem és gyermeki gondolkodás, mint ezen egyszerű dalokban. De éppen Berzsenyi ezen enunciátuma az, melyet megérteni lehetetlen. Önmagát védve jogtalanságot követ el remek darabjain, midőn azok becsét kicsbité, csak azért, hogy mostoha és gyenge szülőtteit magától eltaszítani kénytelen ne legyen. Csak egy példával akarom illusztrálni e két nevezetes férfiú polemiáját. Kölcsey kritikája az 'Örömlöz' címzett darabot a gyengék és fiataalkoriak közé sorolja; a kritika megdöntetik, ha az anti-kritika éppen az ellenkezőt állítja — gondolá magában Berzsenyi — és a kérdéses darabról azt vitatá, hogy az, lelkére nézve legjobb ódái közé tartozik. Midőn Kölcsey a fiataalkori és gyengébb darabokat általában kihagyatni véli minden író műveiből, a helyes kritikai nyomozás elveit támadá meg, Berzsenyit pedig oly állítás nyilvánítására provokálá, melyet a nagy költő iránt érzett minden tiszteletünk mellett is hamisnak kell mondanunk, mert megértenünk lehetetlen. Azt állítani, hogy azok a rímes deklamációk egy időben keltek ama magas röptű ódákkal: logikai képtelenség. Lehetetlen egy és azon időben poétának és verszifikátornak lenni, nemes izlést tanusítani és olyatén becsnélküli, önképző köri verseket irkálni.

Bármint álljon azonban a dolog a két férfiú eszthetikai izlésével, elég az, hogy Berzsenyi, mint fönnebb is mondtuk, megtalálta a helyes utat, mely őt a verszifikátorok közül kiemelve, magas költői eszmékhez vezette. Nagy érdeme volt ebben Horácnak, ki úgy látszik, ama köztársasági, szabadságot lehellő és erőttől duzzadó ódáival éleszté fel legelőször a Berzsenyiben szunnyadó szikrát. Berzsenyi Horácról mindig nagy kegyelettel emlékezik, s úgy szól róla, mint mesteréről, kalauzáról a művészetben. Tőle tanulhatta ép úgy mint Virág, a nagy tettek és férfiak dicsőítésének magas emelkedettségét, a művészi forma-tökélyt és az eszmék azon választékosságát, melyet előtte magyar költőnél nem találunk. Tévedés volna azonban gondolnunk, hogy Berzsenyi Horácnak csupa visszhangja és magyar

oldala. Berzsenyi soha sem folyamodik Horáchoz tárgyért és lelkesülésért. Írásának motivumai önmagából, körülményeiből, vagy az erkölcsi világból meritvék. A magyar nemzet gyáva léhasága, vagy férfias felpeszsdülése, az előkelő honfiak érdemei, idegen hódítók merész fellépése, a mult nagy emlékei, a csendélet kedvessége, az istenség nagy eszméje, a polgári közép-szer, érdemeinek tiszta öntudata, a csendes és tisztult szeretettel párosult családiasság, a barátság emelő érzete, szivbeli epekedés s buskomorságában őt epező gondolat — a rideg való — melytől férfiukorában menekülni nem tudott, oly bő anyagot szolgáltatott költészetének, hogy tőle Flaccus bizvást nyugodhatott. Oly ifju mint Berzsenyi, tele hév- és tüzzel, messze csapongó érzelmekkel, az erő és elevenség példánya, nem szorult Horácra, hogy tőle szinlelt szerelmeskedést tanuljon. Azon ifju, ki iskolás korában a csatazajba kívánczik, hogy túlradó lelkének utat nyisson; ki szivében hordja a magyar büszkeségét és szabadságérzetét: mit tanulhatott volna attól, kiben a szabadságnak csak egy lehe élt még? A tiszta stoikus nem szeretheti az epikureizmussal felelesztett bölcsekedést. Ha szabad volt Horácnak fennhangon hirdetni neve fennmaradását, a magyar dalnoktól sem vehetjük ros néven, ha szerényen elmondja, hogy nevét a feledékenységből kiragadta.

Horác gyakran hizelegve simult jótevőihez; a független magyar nemes önzés nélkül fejezi ki dicséretét trónja és az arisztokracia iránt, mely még a puhulás e korszakában is birt annyi nimbussal, hogy bámulattal vegyes tiszteletet keltsen. Ha megegyezett is a két koszorus költő nagyjaik dicsőítésében, még ebből nem magyarázható, hogy Berzsenyi Horácot szolgálilag utánozta, kit hősi ódáiban különben is messze tulszárnyal. Azt azonban tagadni nem lehet, hogy Horác némely diszesebb helyei, kedvenc szólamai mintegy észrevétlenül átmentek Berzsenyi dikciójába. Itt csak néhányat akarok felemlíteni:

Árpád virágzó magva te fő magyar —
Maccenas, atavis edite regibus.

. magát félistenekhez

Méri s az ég özönébe fűrdik —
Terrarum dominos evehit ad deos;
Dis miscent superi. —

Tiszta lélekkel s megelekedéssel
Látja csürében keze mive bérét.

. Si proprio condidit horreo
Quidquid de Libycis verritur areis.

Érzem tetőled nyerni laurust
Mely diadal s mi kevély dicsőség.

Quod si me lyricis vatibus inseris
Sublimi feriam sidera vertice.

Int a kegyetlen tengerek istene
Képével a forró haboknak
S tűnik az Oceanus dagálya.

. . . . quorum simul alba nautis stella refulsit
Defluit saxis agitatus humor.

Hamvedredet bus ciprusággal
Illeti Melpomeném zokogva.

. praecipe lugubres
Cantus Melpomene —

A te ernyődnek kies alkonyában
Andalog szívem, —

Si quid vacui sub umbra iusimus tecum.

A tavasz rózsás kebelét kitarva,
Száll alá langyos levegőn mezőnkre,
Balzsamos fürtjén Zephyrek repesnek
S illatot isznak.

Solvitur acris hiems grata vice veris et Favoni
Jam Cytherea chorus ducit Venus imminente Luna
Junctaque Nymphis Gratiae decentes
Alterno terram quatiunt pede.

Zúg immár Boreas a Kemenes fölött,
Zordon förgetegek rejtik el a napot.
Nézd, a Ság tetejét hófuvatok fedik,
S minden bús telelésre dőlt.

Vides ut alta stet nive candidum
Soracte, nec iam sustineant onus
Silvae laborantes, geluque
Flumina constiterint acuto. sat.

Mindezek dacára bátran állithatjuk, hogy a legszorgosabb vizsgáló sem mutathat fel egyetlen eszmét vagy képet is, melyet Horáctól átvéve feldolgozatlanul adott volna. Ha helylyel közzel hasonlóságra bukkanunk, azon nem csudálkozhatunk; a legnagyobb művészek is sokat kölcsönöztek mestereiktől. Az eszmék országa nem elzárkózottságot, hanem közösséget szeret. Rabköltő az, ki a kölcsönzött eszmét magáévá tenni nem tudja. Berzsenyi szabad volt eszméiben.

Berzsenyi nemcsak szép és nagy eszmékre, de zengzetes és csinoshított költői nyelvre is törekedett. Itt azonban nem kísérte oly fényes siker. A római dalnok formatökélyben páratlan művészete meghódítá a magyar beszéd egyszerű menetét; s mivel nyelvünk a komoly fenségesre azon időtájt még nem birt elég hajlékonysággal, Berzsenyi ecsetje alatt gyakran áradózává s tulságosan képletessé lón.

Hibául szokták betudni Berzsenyinek, hogy költészetét antik mithológiai regékkel és képekkel tömé meg, s hogy mestereitől sok ily vonatkozást elfogadott.

Reál képeket többé-kevésbé csak az idő jelen folyamatában alkothatunk magunknak; minden képzetünk a multról kisebb nagyobb fokban az egyéni ideálizálás vonását hordja magán. Bármennyire iparkodjunk is a szigorú tárgyilagosság körén belül mozogni, alanyiségünk, mely előtt a múlt csak némi vonásaiban domborodik ki, azon könnyen túl teszi magát és az egyéni vélekedés benyomása alá hajol. Az idők és terek minden távolait helyesen átpillantani, a bennük lefolyt eseményeket kellőképp megvilágítani, ha nem is lehetetlen, de bizonyára fölötte nehéz. Pindár olympi dalainak magas röpte, mely a hallgatók ezreit tapsra készté, ma gyakran csendes bámulatot kelt, mert a győzők dicséretét oly regékkel s mondákkal vegyité, melyeket hallgatói érthettek, a mai kor előtt azonban ismeretlenek lévén, az olvasót ihletlenül hagyják. Nem ugy van e korunk mívelt, de a görög és római mythológiában nem jártas közönsége Berzsenyinkkel is? Mit gondolhat ez, midőn a sok Camena, Dione, Charis, Cypris sat. — mind egy idegen világ és nép regei nevei és képei — Berzsenyi költészetében egymást sűrűn váltva követik? Ha kalauzzal kezében megtudja is, ki volt Dione, Cypris, sat., a klaszszikus világnézlettől távol megérti-e azt, mit a költő értetni kíván? Vagy igaza van azon angol ítésznek, ki azt állítá: ,arra, hogy bármely nemzet irodalma a tökélyt megközelítse, két társadalmi körülmény szükséges: társadalmi egyenlőtlenség, és a felsőbb osztályok finomult izlése'. Berzsenyink tehát csak a klaszszikus műveltségű osztálynak írt? Vagy végre helyeseljük Kölcseyt, midőn azt írja: ,A görög költő csak kitisztult érzést izléssel párosulva kíván hazája fiától, hogy lelkére hasson dalával: nekünk ellenben antiquariusi tudományt kell szereznünk, hogy költőnket olvassuk; s ha megértettük is, minő behatást tehet reánk a mythológiának világa, mely nekünk csak valamely allegóriai tarka festés gyanánt jelen meg'. Megfontolásra méltó szavak és tények. — Egy nemzet sem zárhatja el magát a világ közönségétől, mely mindig bizonyos eszmeközösséget tétel fel; viszont minden nép, mely irodalmát rég letűnt nemzetek műveltségéből akarja újjá teremteni, csak tengődő életet él. A görög és római világnépek műveltsége annyira áthatotta a nyugatot, hogy uralmát egykönnyen le nem rázhatjuk s különben is méltó, hogy ránk befolyással legyen, míg szellemi felsőbbségünkkel el nem homályosítjuk; ameddig azonban ezt nem tesszük, tessék vagy nem, türemünk kell befolyását. Nekünk csak arra kelle törtünk, hogy azon szellemi fölény ne váljék zsar-

nokivá, s hogy utánzásunkban a nemzetit — a haladás lehetőségének egyedüli kutfejét — meg ne hamisítsuk. Ha vannak, kik a mythológiai alakokat csak a régiek babonája és balgaságának tekintik, melyek hiu és üres hangok; ha találkoztak költők, kik azokat ismereteik fitogtatásaul használták: ez még mitsem bizonyít ellenünk. Ha a római és görög mythológiának jogosultsága van a képző művészetben — mit pedig senki sem von kétségbe — lehetetlen azt a szóló művészettől megtagadnunk.

A költő azért használja a mythológiai neveket és képeket, hogy ezen személyesítés által az érzéki szép teljes alakot nyerjen ott, hol azt természeti tárgyakkal el nem érheti. Ha a mythológiai eszmék és képek általános igazságok érzékitésére megengedtetnek, akkor megállhatnak annak alakjai is, csak határozott és költői jelleggel birjanak. Nem a valódiság kedvéért használhatnák e képek s nevek, hanem költői jellegükért vagy pedig az érzéki nézet kedvéért; nem abban áll a költő érdeme, hogy azokat használja, hanem abban, hogy szép költői célokra szépen tudja használni. (Herder, Kunst u. Lit.)

A mythologiai névnek nem szabad üres szónak lennie; a költőnek folyton új, termékenyítő és vonzó alakban kell azt használnia; és csak akkor, ha szüksége van rá, s bizonyos célok ugy kívánják. A valódi költő az erőszakos bevitelnek még látszatától is óvakodik; és e tekintetben Berzsenyi tisztán áll előttünk. Ő beleélte magát a klaszszikus rege csodaszerű és termékeny világába; a kasztáli testvérek karonfogva vezették őt a tiszta forráshoz.

Berzsenyi használta a klaszszikus égalj mythológiáját ép ugy, mint a népies irány képviselői a nemzetit. De vannak olyan műdarabjai is, melyek egyáltalában nincsenek mythológiai vonatkozásokkal megrakva; ilyenek többnyire hősi ódái, minők a Magyarokhoz, a Felkelt nemességhez, a Tizennyolcadik század sat. Ódáiban, melyek honfiúi érzelmeket zengtek, vagy azokat akartak kelteni, általában tartózkodott a mythológiától; de ott, hol a gondolat költői megelevenítésére, a képzetek érzékitésére s illuziókra törekedett, nem veté meg azt. Nem a mythológiai alakok használása, hanem azokhoz méltó gondolat és emelkedettség tevék Berzsenyi költészetét széppé. Ha mesterei közül Horác oly mély befolyást gyakorolt reá, hogy annak kevésbé ismert alakjai is átmentek néha költészetébe, azért őt dicsérni nem fogjuk. Minden elme, így a költő is, többé kevésbé fogva tartatik a kor és viszonyok, izlés és világnézet hatalmától.

A szép láttatni óhajt, és azért van, hogy lássuk: vagy Goethe szerint: szép az, mit mi egész elevenségben szemlélünk. A szép tárgyának szemléletére minden művelt lélek bir tehet-

séggel; azért feladata minden művésznak, de főleg a költőnek, a szép érzékére szert tenni, s ezen érzéket bennünk fejleszteni. A költő azonban nem éri el célját, ha a szép csak a külsőn ömlik el; a szépnek az eszmékben kell rejlenie, melyek kapcsolnak a költő és az olvasó közönség között. Szép alatt itt a költői műnek nem azon oldalát értjük, mely bizonyos társadalmi igényeknek eleget tesz, hanem azon eszményiséget a szépben, mely a legmagasabb szabadságban csapong — a tiszta művészetet — mely a képzelem szüleménye. Berzsenyi költeményeinek nagy része e tekintetben is megfelel az eszthetikai kellékeknek. Szép a költő azon eszméje, midőn magát Prónaytól jutalmaztatva látván, szerénységében a dicséretet a koszoru nyújtójára viszi vissza. Szép a Melisszához írt óda egész gondolat-menete, vagy midőn a csendes megelégedés hurjait szólaltatja, (a Magányosság) a férfias rezignáció hangján beszél (Búcsuzás) a tiszta polgári érdemnek tömjénez, (Széchenyihez) sat. Tárgyi szép ömlik el a 'Tavaszi, Keszthely, Ifjuság' sat. című darabjain. Mindenütt művészi kompozíció, helyes motiváció, egyenlően magas lyrai csapongás s valódi grácia uralg.

A mű ott kezdődik, hol a művész a kontemplációról a külső formákra megy át. Midőn ezt teszi, kisebb nagyobb nehézségekbe ütközik, amint több kevesebb ügyességet szerzett magának. E munkálkodást műkifejezéssel technikának nevezzük. Ha a technika mellett a művész nem bír alkotó tehetséggel, akkor legfelebb virtuóz lehet; ez igazi művészetet nem teremthet. A valódi művészet fogalma megkívánja, hogy a művész alanyiséga tárgyat magába felvegye, vele mintegy egyesüljön, s megszabadítsa azt minden határozatlan-, kicsinyes- és közönségestől, s felfogása nagyságához mérten szorítsa azt rythmikus alakba. Minden valódi művész új technikát teremt, mely egyszerű, alanyi felfogásánál többet fejez ki.

Berzsenyi elfogadta a klaszszikus és nemzeti formákat egyaránt; valóban művészi tökélyre azonban csak az elsőben emelkedett. Lyrájának csodálatraméltó ereje, fenséges de egyszerűs mind dallamos menete, minden kelleme és bája Antaeusként azokban gyökerezett. Mihelyt e talajt elhagyva más formák között kezdett mozogni, megingott benne mindaz, mi a művészetet alkotja. Lelke egybeforrt a régi formákkal.

'Izlés nélkül nincs költő', szokják mondani. Ha az izlés alatt nem azon konvencionálist értik, mely bizonyos társadalmi követelményeknek eleget tesz, hanem azon tehetséget, mely bizonyos fokban mindnyájunkkal közös, s alapfogalmában egyetemes, belső érzésen, nem külső eltanuláson, alapszik: meg kell engednünk, hogy ez elkerülhetlen kelleme a művészetnek. 'Fattyu szépségek tetszhetnek ugyan első tekintetre, de csak

azért tetszenek, minthogy azoknak ellenkezését a természettel és illendőséggel nem vettük észre, vagy még nem vizsgáltuk meg; de mutassa csak meg valaki, hogy ezen esetben a természet helyesebben utánoztathatik s igazabban festethetik, hogy tárgyát az író célirányosabban adhatta volna elő: a csalódás azon szempillanatban megszűnik, s ama hamis szépségek többé nem tetszenek. (Blair, Aesth. leck.) Hogy az izlés tisztult legyen, feltételeztetik az értelemnek együttmunkálkodása; a költőnek még is inkább éreznie, mint tudni kell izlését; mert alkotása közben nem vizsgálhatja aggódva, vajjon nem tér-e le az izlés ösvényéről. Nem teheti ezt főleg a lángelmű költő, ki hev- és tüzzel dolgozik. Ott, hol kisebb fajú szépségekre, díszletekre nagy gond fordittatik, az rendesen az erő és fenség rovására szokott történni. Homér- és Shakespearenél, nálunk Berzsenyinnél elég nagy számu példákat találunk, melyekben az a bizonyos társadalmi izlés érzékeny lökéseket kap; az eszmék nagysága és ereje azonban hamar feledtetik velünk még a nyerseségeket is. Midőn a költői lángészt csapongása a legmagasabb körökbe emeli, nem igen törődik a konvencionális izlés mesterkélt korlátaival, nem azzal: bántja-e harsogó szava fülünket, duzzadó ereje érzékenykedésünket, ő egyaránt dörgi:

. . . . undok vipera-fajzatok
 Dulják fel e várt, —
 Villám szavad megszegyenité
 A gonoszok, cudarok dagályát.
 Nincs itt gonoszság cimborája
 Sem nyomorult fene nagyravágyás, sat.

Ha Berzsenyi e sorait kivetkőztetjük eredeti nyerseségökből, akkor megfosztjuk azokat minden erejük- és a költői dikció hevült áramlatától, s nyerhetünk belőlük simán folyó verseket, de nem Berzsenyi hevét kifejező s hozzá méltó szólamot.

Berzsenyit, mint lyrikust, semmi sem jellegzi jobban, mint az erő telje, a gondolatok nagysága, a lyrai csapongás legmerészebb röpte, szóval: a fenség. Keressük bár ezt Kant után egyedül a kedélyben, Schiller és Richter nyomán a külvilág szerfölötti nagyságában és hatalmában, Weisz-szal az érzéki nagy és szép vegyületében, vagy ha úgy tetszik, adjunk még hozzá világosságot, mint azt Ruge kívánja. Berzsenyinknél e meghatározások mindegyikével találkozhatunk. Longinus fejtegetését a fenségesről már csak azért sem alkalmazhatom Berzsenyire, mert nem találtam nála oly helyeket, hol az épen nem fenséges tárgyat irányának szépségével akarná olyanná tenni, mint azt Longinus megengedi. Az idő és tér, erő és alany fenségére azonban ép oly alkalmas példákat szolgál-

tat, mint akár Homér, Shakespeare, Milton, a Zsoltáros vagy a proféták.

A fenség kutfeje nem lehet egyedül a félelem, s nem oly tárgyak, melyek ily érzetet keltenek; de midőn azokat szemléljük, azt lelkünk elbámulása nélkül még sem tehetjük; a felkeltett érzet pedig lehet kellemes, de szükségkép komoly is, telve tisztelettel és ünnepélyességgel, néha még borzadással is, vagy mint Schiller mondja: „Gyönyörködünk az érzéki végtelenben, mert elménk elgondolhatja, mit érzékeink át nem ölhetnek s értelmünk meg nem foghat. A szerfeletti lelkesít, mert akarhatjuk azt, mitől ösztöneink visszariadnak, s elvethetjük, mit azok óhajtanak. A fenséges kivezet bennünket az érzéki világból, melyben a szép és kellemes örömet fogva tartanak.”

E helyt a fonségesnek csak fenn említett tárgyait és kutforrásait óhajtom röviden érinteni.

Minden nagy terjedelem a fenség érzetét támasztja bennünk, főleg ha az határaitól megszabadíttatik. Ily fenséges lehet a határtalan tér, szám és idő, melyekről a költő mondja:

Ki vagy te fényes csillag az ó világ
Sötét ködében? Századok éjjele
Nyugszik te rajtad; mégis égő
Arculatod közibénk sugárzik.

A derék nem fél az idők mohától,
A koporsóból kitör és eget kér.
S érdemét a jók, nemesek s jövendő
Századok áldják.

Átalában a költő „Fohászzkodása” az idő, szám és tér egy fensége. Minden oly magasan lebeg itt a bámuló elme előtt! Megragadón ecseteli ebben a költő a határtalan terjedelem fenségének pozitívumát, az istenség eszményének véghetetlenségét, mely előtt a véges ész és teremtett világok semmiségbe merülnek; a kedélyt némi bódulás fogja el s feltárul előtte a tér negatívumának fensége: a véghetetlen ür fensége.

Mindaz ami természet szerint ünnepélyes és csodálkozást gerjeszt, mi félelmet és borzalmat kelt, mint a sűrű setétség, végtelen magány és csend: forrásul szolgáltak Berzsenyinek a fenségesre:

Bizton tekintem mély sirom éjjelét,
Zordon, de oh, nem lehet az gonosz;
Mert a te munkád: ott is elszórt
Csontjaimat kezeid takarják.

Mint majd midőn lángszárnyakon eljövend
 A nagy birónak Cherubin angyala,
 És kürtje harsány hangja, a mély
 Sirba leszáll hidegült porunkhoz.

De nem csak az, amit képzelünk föl nem ér — a meny-
 nyiség fönsége — hanem az is, mit értelmünkkel meg nem fog-
 hatunk — a zavar — egyaránt kelthet bennünk magasabb ér-
 zelmeket. A rend és arány ritkán ébresztenek bennünk csodál-
 kozást. Hogy valamit szépnek mondhassunk, okvetlenül szüksé-
 ges a részek arányossága; a fenséges ezt nem kívánja, sőt
 amennyire lehet, még kerüli is; Berzsenyi e helye:

Áldás virágzott a Duna partjain,
 Áldásba' ferdett a Tisza síkjain,
 Áldásba a vad Dráva berkin
 S Fáttra kopár farain lakó nép

nem mondható fenségesnek, mert az egész képen a leg-
 szebb rend és arány ömlik el; de ott hol elménk állandóságot
 nem talál, hol alkotott műveink az örök romlás kénye alatt
 nyögnek, hol semmiben megnyugvást nem találhatunk, helyén
 van a fenséges, mint im ez:

. . . . Így volt, így marad a világ,
 Forr mint az ádáz tengerek, a midőn
 A szélvésznek bérceidvaiknak
 Vaskapuit és reteszit leszórván

A bús haboknak zúgva rohannak, és
 A képtelen harc itt hegyeket temet,
 Ott új világot hoz fel; egymást
 Váltja örök romlás s teremtés.

A végtelen erő és nagyság, főleg az istenség eszméjében,
 igen alkalmas arra, hogy fenséget szüljön. E fenség azonban
 különbözik attól, melyet a természet szerfeletti erői és hatalma
 támasztanak; míg ezek ugyanis folyton rettegésben tartanak,
 addig az előbbi erkölcsi viszonyunknál fogva az istenséggel,
 fölemel. Az örök lényről szólva, a zsoltáros képeinél nem ki-
 sebbeket alkot Berzsenyi, midőn pl. annak karját így festi:

Mindenható kar méri ki sorsodat,
 Kar, melyen ég s föld sarkai forognak,
 Kar, mely dicsőült őseidnek
 Rettenetes hadait vezette.

Vagy midőn ennek erejét ecseteli:

Népek születnek, trónusok omlanak
 Leheletteddel, s a te szemöldököd
 Világokat ronthat és teremthet,
 A nagy idők folyamit vezérlvén.

A fönség forrásai közül tán egy sem emeli oly magasra az ember kedélyét, mint magának az alannak fensége; ugylátszik azért, mert a véges végtelenbe emelkedik önmaga által, egyszerűen és öntudatosan; és annyiban hasonlít az erő fenségéhez, hogy itt is a félelmes szerepel; főalakja a harag ereje. A harag fenyeget, az akadályok megsemmisítésére törekszik, s azért félelemmel jár. Ily alanyi fenség van Berzsenyiben, midőn elpuhult nemzete ellen e szavakat emeli:

Nyolc századoknak vérzivatarja közt
 Rongált Budának tornyai állanak;
 Ámbár ezerszer vak tüzedben
 Véreidet, magadat tiportad.

Elszórja, hidd el, mostani veszni tért
 Erkölcsöd: undok vipera-fajzatok,
 Dulják fel e várt, mely sok ádáz
 Ostromokat mosolygva nézett.

Mi a magyar most? Rút szybarita váz.
 Letépte fényes nemzeti bélyegét,
 S hazája feldúlt védfalából
 Rak palotát heverő helyének.

Ott pedig, hol a szenvedély lelkesüléssel jár karöltve, születik az entuziazmus, mely még szintén képes a fenségesre, mert a költő erőit eszmék feszítik, így:

Él még nemzetem istene!
 Buzgó könnyeimen, szent öröm ömledezz!
 Állsz még, állsz, szeretett hazám!
 Nem dőlt még alacsony porba nemes fejed!

Mosolyogva nézi lelkesedett szemem
 A hősök ragyogó szobrait és halált,
 Mióta tőled pályabért nyert,
 Oh haza bölcs fia! Szűz Caménám.

A fentebbiekben Berzsenyit úgy mutatám be, mint a fenséges kiváló képviselőjét; lyráját azonban a szép egy másik alakja is jellegzi: ez a kellem. Az első önmagából, lelkületéből meríté, az utóbbira tanulmányai vezették. Mint Horác méltó tanítványa szerencsésen követé a mestert a művészet e magas nemében. A ,Magányosság, Bucsuzás Kemenesaljától, Osztály-

részem, Barátimhoz, Melisszához' sat. a költőnek oly remekei, melyeken a kellem, mint tölgyön a repkény, végig huzódik. Az ő kellemét érezzük, élvezzük; a báj költeményeiben mintegy alakot ölt s tündér lejtéssel vonul el szemeink előtt. Mosolyogni, hozzánk szólani, velünk enyelegni gondoljuk őt. Nála minden rythmusi lengést nyert, harmoniást, minő a görög gráciáké volt. Mintha csak Alcaeus vagy Sappho hurjai érintenék lelkünket s ringatnák csendes ábrándozásba.

Vörösmarty fektette lyránkat nemzeti, és az ő nyomán Petőfi demokratikus alapokra; az ő költészetükben az egyed kedélyvilága kitágult, s egy mindnyája nevében szól és érzett. Az arisztokratikus lyra megszűnt, és helyét a lyra arisztokraciája foglalta el. Kiváló tárgya többé nem a jók dicsérete és bámulása, hanem ő maga, mert közeszméket zeng, általános érzeteket kelt, s így történetet alkot. Ebben különböznek főleg a régi és az új iskolák; azok többnyire csak hátratekintő próféták voltak, kik koruk változatait dicsérték vagy gáncsolták, de a történet alkotására befolyással nem bírtak; pedig ha valamely nemzet története előkészíthető, azt csak a lyra átható ereje eszközölheti. Alig volt valami érdemes költőnk, ki egyszersmind politikai irányt is ne követett volna, és mégis a legújabb időkig egy sem vetett egyetlen eszmét sem a nagy néptömegbe, a mely ezt tevékenyebb és pezsdülőbb mozgásba hozza; talán azért, mert egész politikai életünk magán hordja a keleti költőiesség rajongó ábrándjait, melyek nélkülözhetővé tevék azt. E tekintetben Berzsenyi sem különbözött a többitől. Költeményeinek első kiadását a nemzet intelligens része oly igazi lelkesüléssel fogadá, hogy maga megdöbbsent a tapsoktól s azt írta: 'Félek, hogy verseim közönségesek, mert közönségesen tetszenek;' s még sem érhetett el velök egyebet, minthogy könyvét magasztalták, szépnek mondták; ezt tartjuk róla most is. Lelkesülünk költeményeiért a jelenben, de a lelkesülés nem kísér át a jövőbe; olvasás közben magasra emelkedünk a költővel, de csakhamar visszaesünk rendes kedélyállapotunkba, mert ama magas régiók kifárasztják lelkünket; az a bizonyos, tisztán emberi el van nyomva az ideális által. Berzsenyi költészete az idealizmusé; ideális volt szívvilága, bölcelete és politikája, lyrai költésének főbb forrásai. Erre több okok működtek közre.

Berzsenyi ifju korában szigoru stoikus elvek szerint nevelték; s habár azok korlátozó hatalma ellen szilajsága egész ereje fellázadt, mégis vitt belőlök annyit át a szabad és független életbe, hogy tőlök szabadulni soha se tudjon. Ezen elvei mellett érinték őt Horác szerelmi dalai, melyek egy sajátos filozófiai rendszer, az élet örömeivel szaturált jellem, a művészet kedvéért a sikamlóságot is eltűrő finomult világnézet és kor

kifolyásai voltak. Berzsenyi nem követheté mesterét e téren; bölcséleti elvei ezt nem engedék, szívének érzeményei szentebbek voltak, hogysen azokat közönséges vásári alakokra pazarolja; de mivel Horác művészetének hódolt, kiemelte alakjait a realis világból, s ideális lón inkább, csakhogy a nemzeti faj komoly érzületét ne sértse.

Nagy hátránya az ideáлизmusnak, hogy a szívvilág sokféleségét, a kedély lágyabb hullámzását, a naiv természetességét megköti, és ott, hol közvetlen kellene hatnia, érzéki szemlélhetésre nem képes. Berzsenyit ideáлизmusa több helyt ódái magaslatra emelé, de egyszersmind a naivtól is megfosztá.

Élet és költészet bölcsélete gyakran ellentétben állanak; ez ott szokott rendesen bekövetkezni, hol a kedély a világgal meghasonlott, de az akarat ereje legyőzi a viszonyokat, s nyugodt világot tud alkotni a szív ziláltsága fölött is. Az új költői iskolák egyáltalában nem dicsekedhetnek ezen erős oldalukkal. Beleszerettek az ugynevezett világfájdalomba, s keseregnek, sirnak, elátkozzák magukat derűre, borúra. Berzsenyinek volt oka világfájdalmassá lenni, s költészete még sem mutat semmit is abból, mit világfájdalmasnak mondhatnánk. A stoikus költő inkább elhallgat, hogy sem a világfájdalmasok szokásaként pityergéseivel gyötörjön. S ha megszólal is, oly nyugodt világnézet vonul el költészetén, mint akinek békéje rendíthetlen oszlopokon épült fel. Legszebben festi ő maga gondolkozásmódját és szerzett bölcséletét, midőn filozófi lélekkel mondja:

Sirjak-e, hogy életemet
Jól használni nem tudtam,
S legkisebb ösvényimet
Álmadozva folytattam?
Ha ezt újra elkezdhetném,
Ismét a multat követném.

Költészetének politikai irányáról kevés mondani valónk van. Független nemes volt Magyarországbán e század elején. És ezzel, ugy gondolom, eléggé jellemeztem is költészetének ezen irányát. Rendíthetlen ragaszkodás a trón és tisztelettel párosult csodálása a nemzet jobbainak, határozzák meg politikai álláspontját. A nyolcvankilencediki eseményeket csak merész fellépésökből ítélé meg, s kárhoztatá, mert hazájának integritása ellen voltak irányozva. Mint minden magyar nemes e század elején, ő is a nagy királyné kegyes emlékének behatása alatt él, lelkesülését azon korból meríti, és kegyelettel gondol vissza a nagy időkre. Ódái legszebbjeit nemzetének és arisztokráciájának szentelé, mely utóbbinak kegyeit nem keresé, sőt ahol lehetett, kerülte is; de érdemeit, melyeket ő a nemzetével

egyesített, méltóan dicsőíté. Több közös jellemvonása volt Petőfi Sándorral; kerülte az arisztokraciát, nehogy leköteleztessék általa, de nem fitogtatá függetlenségét; a pillanat heve és ünnepeye hamar elragadta, s ilyenkor az arisztokraciában nem látott egyebet, mint a nemzeti tökély fokozott kifejezését. Három ódát intéz rövid időközben nemzetéhez, mely alatt ő is, mint kortársainak legtöbbje, csak a nemességet érti; az elsőben ostorozza honfiat az elgyávulás vétkeért, az utóbbiakban visszavonja vádját, s lelkesüléssel szól rólok, mint a nemzeti dicsőség fentartóiról s harcra buzdítja őket Terézia trónja érdekében, nehogy a szabad nemzet szilaj nyakára jármot akaszszanak elenei. E nemű költeményei hiven tükrözik vissza politikai álláspontját.

* * *

E néhány vonással, melyeket itt Berzsenyiről adtam, iparkodtam őt úgy bemutatni, mint irodalmunk első rangu lyrikusát és az óda-költésben méltó társát Pindárnak. Berzsenyi lyrája fölötti elmélkedésemben érzém, hogy lelkesülésem a költő nem minden darabja iránt egyforma; gyengébb oldalait azonban a nemzet elsőrangú óda-költőjének tárgyilagos igazsággal kimutatni, alig érzem magamat hivatva. Én megelégszem azzal, ha bemutatathatám őt, mint olyant, ki szent, hősi és erkölcsi ódáiban az óda-költés kellő magaslátán áll; ki felvett tárgya iránt folyton tartó lelkesedésben van, s olvasójában is hasonlót kelt; ki hazafiui ódáiban, telve a képzelem igaz tüzével s érzeménycinek bensőségével, folyton a fűség körében szállong, míg a természetiekben a legmagasabb szépségekre és igaz értelemre törekszik; kinél dallam és formatökély karöltve járnak; ki oly szituációkba hoz bennünket, minőkben ő maga volt, midőn alkotásait létre hozá; s ki, hogy végre Kölcsey szavaival éljek: a nemzeté, mely nevét és dicsőségét szent örökség gyanánt birandja.

Horvát Sándor.

A tanári kar.

A) Rendes tanárok.

Sorszám	A tanár neve	Tantárgyak, melyeket előadott	Osztályok, melyekben előadott	Heti óráinak száma	Észrevételek
1.	<i>Arányi Ágost</i>	Hittan. Latin nyelv. Magyar nyelv. Német nyelv. Szépirás.	V. VI. VII. VIII. I. I. VII. VIII. I.	18.	I. osztály főnöke, hitszónok, az ifjúsági segélyező-egylet elnöke.
2.	<i>Budavári József</i>	Latin nyelv. Görög nyelv.	VII. VIII. VII. VIII.	19.	—
4.	<i>Horvát Sándor</i>	Hittan. Magyar nyelv. Természetráajz.	I. II. III. IV. VIII. V. VI.	16.	Hitelemző, az ifjúsági önképző-kör elnöke, a természetrajzi szertár és a tanári könyvtár gondnoka.
4.	<i>Keszthelyi Endre,</i> a budapesti gyorsíróegylet tagja.	Latin nyelv. Magyar nyelv. Német nyelv.	III. III. V. VI. III. IV.	18.	III. osztály főnöke, az ifjúsági könyvtár gondnoka.
5.	<i>Kovács István,</i> világi.	Tornászat.	I. II. III. IV. V. VI. VII. VIII.	16.	—
6.	<i>Magyar Gábor</i>	Földrajz és történelem.	VIII.	4.	Igazgató.
7.	<i>Martin Péter</i>	Görög nyelv. Német nyelv. Bölcsészet.	V. VI. V. VI. VII. VIII.	18.	VI. osztály főnöke.
8.	<i>Nováky Bertalan,</i> világi.	Rajz.	I. II. III. IV.	16.	—
9.	<i>Obelcz József</i>	Magyar nyelv. Német nyelv. Történelem. Mennyiségtani földrajz.	II. I. II. V. VI. VII. VIII.	18.	Az egyházi énekkar felügyelője.
10.	<i>Palkovics Károly</i>	Latin nyelv. Magyar nyelv. Földrajz. Történelem.	II. IV. I. II. III. III. IV.	19.	IV. osztály főnöke.
11.	<i>Poruch Antal</i>	Természetráajz. Mennyiségtan. Szépirás.	I. II. I. II. III. IV. II.	19.	II. osztály főnöke.
12.	<i>Stancel Károly</i>	Magyar nyelv. Mennyiségtan.	VII. V. VI. VII. VIII.	16.	VII. osztály főnöke, értekezletti jegyző.
13.	<i>Tóth Antal</i>	Természettan. Vegyten.	III. IV. VII. VIII. IV. VI.	16.	VIII. osztály főnöke, a természettani és vegytani muzeum gondnoka.
14.	<i>Való Mihály,</i> a k. m. természettudományi társulat tagja.	Latin nyelv.	IV. V. VI.	18.	V. osztály főnöke.

B) Rendkívüli tanárok:

*Arányi Ágost, a francia nyelv,
Keszthelyi Endre, a gyorsírás, és
Roth Endre, világi, az ének tanára.*

—x—

A sorozatban használt érdemjegyek fokozata.

Szám	Előmenetel	Szorgalom	Magaviselet
1	kitünő	ernyedetlen	példás
2	jeles	kitartó	dicséretes
3	jó	kellő	jó
4	elégséges	hanyagló	törvénytörő
5	elégtelen	csekély	kevésbé törvénytörő
6	semmi	semmi	nem törvénytörő

—x—

Rövidítések jelentménye:

g. kath. = görög katolikus; — g. k. v. = görög keleti vallású; —
ág. v. = ágostai vallású; — helv. v. = helvét vallású; — ism. = ismétlő;
oszt. = ösztöndíjas; — I. r. = elsőrendű; — II. r. = másodrendű; —
III. r. = harmadrendű. A *-gal jelzettek az illető tantárgyakból vizsgálatot
nem tettek. Amely név után vallás jelezvenincs, római katolikus értendő.

A görög nyelv és tornászat rovatában — = fölmentetett.

—•••—

A tanulók előmenetele.
A. A rendes tantárgyakból.
Első osztály.

A tanuló neve és vallása, ösztöndíjas vagy ismétlő-e?	Tantárgyak										Szorgalom	Magaviselet	Általános sorozat
	Hittan	Latin nyelv	Magyar nyelv	Német nyelv	Földrajz	Szám- és mértan	Természetrajz	Rajz	Szépíráás	Testgyakorlat			
Alexandreszku Gy. g. k. v.	3	4	3	2	2	2	2	3	3	2	3	2	I. r.
Apró János	4	4	4	4	3	4	4	3	4	2	4	3	I. r.
Baitz Mihály	4	5	5	4	4	5	5	1	2	3	5	4	II. r.
Baum János	4	4	4	4	3	4	3	3	2	2	4	3	I. r.
5 Benkő Ákos	4	4	4	4	3	4	2	3	3	—	4	4	I. r.
Bernstein Salamon héb.	1	1	1	1	1	1	1	4	4	—	1	2	kit.
Boros Manó héb.	2	4	4	3	5	5	4	2	4	1	5	4	II. r.
Bücher Antal	4	4	4	2	3	3	3	2	3	3	3	3	I. r.
Csorvay Emil	4	4	4	4	3	4	3	4	4	—	4	4	I. r.
10 Csur István	5	4	5	4	4	5	5	3	2	4	5	4	II. r.
Ehling Ádám	3	4	4	4	4	4	4	1	3	2	4	3	I. r.
Faragó Pál	5	5	5	4	4	5	5	4	3	4	5	3	II. r.
Feuer Adolf héb.	2	3	2	3	2	2	3	3	3	—	3	3	I. r.
Fischer Antal héb.	2	2	1	2	1	1	1	3	2	4	2	2	jeles
15 Fuchs Adolf héb.	3	3	3	3	3	2	3	3	3	4	3	3	I. r.
Gera János	3	4	4	4	4	4	4	3	2	3	4	4	I. r.
Glück Miks héb.	3	3	4	4	4	3	4	4	4	4	4	3	I. r.
Glücksthal Samu héb.	2	3	3	3	3	2	3	4	4	4	3	3	I. r.
Grósz Sándor héb.	3	5	4	4	5	5	4	3	4	3	5	4	II. r.
20 Grünberger Mór héb.	3	4	3	3	3	4	4	4	4	3	3	3	I. r.
Gunzer József	4	4	4	4	4	4	4	1	3	2	4	3	I. r.
Halhegyi György	3	4	4	4	4	4	4	1	3	—	4	4	I. r.
Havrincsak Endre	4	5	5	4	6	5	5	3	4	3	6	4	III. r.
Hegedüs György ism.	*	4	3	2	4	4	4	3	3	3	—	3	—
25 Hentz János	4	4	4	3	3	1	4	1	1	2	4	3	I. r.
Heintz Jakab	5	5	5	4	4	2	4	1	3	3	5	3	II. r.
Herke Mihály	3	3	3	3	4	3	3	2	3	2	3	4	I. r.
Hirschfeld József héb.	2	3	2	3	3	3	2	2	2	3	3	4	I. r.
Holzinger Mihály	5	5	4	4	4	5	5	4	3	2	5	4	II. r.
30 Horváth Ákos helv. v.	2	2	2	1	2	1	1	4	3	2	2	2	jeles
Hügel Antal	3	4	4	2	4	4	4	2	2	3	4	3	I. r.
Jäger Sebestyén	1	3	3	2	3	3	3	2	2	4	3	2	I. r.
Junker János idősb	5	5	4	2	4	4	4	3	4	3	5	3	II. r.
Junker János ifj. ism.	4	4	4	2	4	2	3	3	4	1	4	3	I. r.
35 Jung József	4	5	4	4	5	3	4	4	3	1	5	4	II. r.
Kalenda János ág. hv.	2	3	2	3	2	3	3	3	3	3	3	2	I. r.
Kaszta Péter	3	4	3	4	3	4	3	4	3	3	3	3	I. r.
Kauthen Ferenc	4	4	4	3	2	4	4	3	2	—	4	4	I. r.
Kemper Ferenc ism.	*	5	5	3	4	3	3	1	2	—	5	3	—
40 Kiebling Béla ism.	2	3	3	3	3	3	2	3	3	2	3	2	I. r.

A tanuló neve és vallása, osztálydíjas vagy ismétlő-e?	Tantárgyak									Szorgalom	Magavizet	Általános sorozat	
	Hittan	Latin nyelv	Magyar nyelv	Német nyelv	Földrajz	Szám- és mértan	Természetrajz	Rajz	Szépíráás				Testgyakorlat
Kiefer József	4	4	4	3	4	2	4	2	3	4	4	3	I. r.
Kipper József	3	3	3	2	4	1	2	2	2	1	3	3	I. r.
Kiss Adám	3	5	4	4	4	5	5	3	3	4	5	4	II. r.
Klein Mihály	2	2	1	3	2	2	1	1	3	3	2	3	jel.
45 Koch Dániel héb.	1	4	3	3	2	4	4	3	3	3	3	3	I. r.
Koppel Alajos	2	3	3	2	4	4	4	3	3	—	3	3	I. r.
Kotlár István	2	3	3	3	3	3	3	1	3	—	3	2	I. r.
Kovács Antal	3	4	4	4	3	4	4	3	2	2	4	4	I. r.
Kovács István	4	4	3	4	4	3	2	4	4	1	4	4	I. r.
50 Kónya András	2	3	3	3	4	4	4	3	4	4	3	3	I. r.
Kónya János idősb	3	5	4	4	5	4	3	2	4	2	5	3	II. r.
Kónya János ifj.	1	4	3	3	4	4	2	4	3	4	3	2	I. r.
Kőing Náthán héb.	2	1	2	3	3	3	4	4	3	3	3	3	I. r.
Kőszegi Sándor	2	1	2	2	3	2	1	4	3	—	2	3	jel.
55 Krausz Ignác héb.	4	4	4	2	3	3	4	4	3	4	4	4	I. r.
Kunitzer Samu héb.	1	2	2	1	2	1	1	4	2	2	2	1	jel.
Kurucz Gyula	2	2	1	2	2	1	1	3	4	3	2	3	jel.
Langer Béni héb.	1	1	1	1	2	1	1	3	2	4	1	3	kit.
Lederer Ignác héb.	4	4	4	3	2	2	1	2	4	4	3	4	I. r.
60 Lemberger Arnold héb.	4	4	4	3	3	2	3	3	3	4	3	5	I. r.
Leth Ferenc	4	5	5	4	5	5	5	5	4	3	5	4	II. r.
Lévay Lajos héb.	2	3	3	2	2	3	2	3	3	—	3	2	I. r.
Lusztig Lajos héb.	* 5	5	4	5	5	5	5	4	3	—	5	4	II. r.
Lusztig Manó héb.	2	4	4	3	3	4	2	4	3	4	3	4	I. r.
65 Manajlovics Miklós g. k. v.	3	4	4	4	3	3	3	4	3	1	3	3	I. r.
Mayer Károly	1	2	2	2	2	2	2	3	3	3	2	1	jel.
Marku Romulus g. k. v.	3	4	4	4	4	4	3	3	3	2	4	3	I. r.
Michels János	5	5	4	4	5	4	5	4	2	3	5	4	II. r.
Mihajlovics György g. k. v.	2	4	1	2	4	4	4	5	4	4	4	3	I. r.
70 Mondschein Samu héb.	2	2	2	1	2	1	1	3	2	2	2	3	jel.
Moró János ism.	3	4	4	4	3	3	1	4	4	3	3	3	I. r.
Müller József	5	5	4	3	4	4	4	4	3	2	5	3	II. r.
Nagy András	5	5	5	4	4	*	*	3	3	4	—	4	—
Neurohr Mihály	4	4	4	3	4	2	2	4	3	4	4	3	I. r.
75 Pap János	2	4	4	3	3	4	3	2	3	3	3	3	I. r.
Pap Károly	1	2	1	2	3	2	2	3	2	—	2	2	jel.
Pálfy Dezső	3	3	2	2	4	3	2	1	2	2	3	3	I. r.
Pelikán Ede	2	3	2	2	2	2	2	4	3	—	2	3	jel.
Petz Dezső	4	4	4	3	4	4	4	4	4	3	4	2	I. r.
80 Pillich Imre	4	4	4	4	4	4	4	3	3	2	4	4	I. r.
Pillich József	2	2	2	3	2	2	2	3	3	2	2	3	jel.
Pintér Pál	1	2	1	2	2	2	2	4	2	3	2	2	jel.
Pollák Aladár héb.	1	3	2	3	4	1	1	4	4	4	3	3	I. r.
Potyondy Imre	4	4	4	4	3	4	4	4	3	3	4	3	I. r.
85 Princ Ignác héber	1	2	1	2	3	3	1	4	3	2	3	3	I. r.
Princ Károly héber	2	5	4	4	5	5	5	4	3	2	5	4	II. r.

A tanuló neve és vallása, öszöndíjas vagy ismétlő-e?	Tantárgyak									Szorgalom	Magaviselet	Általános sorozat	
	Hittan	Latin nyelv	Magyar nyelv	Német nyelv	Földrajz	Szám- és mérőtan	Természetrajz	Rajz	Szépíráás				Testgyakorlat
Rech Mihály	5	5	5	3	4	5	5	3	3	4	5	3	II. r.
Regdon Károly	2	1	1	3	2	2	2	3	3	3	2	2	jeles
Rex Isidor héb.	3	4	2	4	4	3	4	3	3	3	3	3	I. r.
90 Ronkovics Gyula	4	4	4	4	4	4	4	3	3	2	4	4	I. r.
Róth Károly héber	1	3	1	3	2	3	4	4	3	3	3	3	I. r.
Roy Árpád	5	4	4	3	5	3	4	4	3	4	5	4	II. r.
Rózsa Ferenc	5	5	5	4	5	5	5	4	3	3	5	4	II. r.
Rózsa István	4	4	4	4	4	4	3	2	3	2	4	3	I. r.
95 Rózsa Sylvester	5	5	5	4	4	5	4	2	3	—	5	4	II. r.
Sándor Ferenc	5	5	5	4	5	5	4	4	4	—	5	3	II. r.
Schlesinger Gyula héb.	3	4	4	3	5	5	4	4	4	—	5	3	II. r.
Schneider József	4	5	4	4	*	4	4	3	4	2	—	3	—
Schmelczer József	5	5	5	4	5	4	5	4	3	4	5	3	II. r.
100 Seiler Miklós	5	5	5	3	4	5	5	3	3	3	5	4	II. r.
Sombach Miklós	2	2	1	1	1	1	1	3	2	2	1	2	kit.
Steinitz Henrik héb.	4	3	2	2	4	4	3	5	3	3	3	3	I. r.
Steinitz Jakab héb.	4	3	2	2	2	2	1	2	3	3	3	3	I. r.
Spitzer Isidor héb.	4	4	4	4	4	4	4	3	3	—	4	4	I. r.
105 Straub Lőrinc ism.	5	4	4	4	5	5	4	1	3	4	5	4	II. r.
Stróbl István	4	4	4	4	4	3	4	2	4	—	4	3	I. r.
Szauer Adolf	5	5	5	4	5	5	5	2	3	3	5	4	II. r.
Szegheő Gyula	2	2	2	2	2	2	1	3	2	2	2	1	jeles
Szécsi Márton	4	5	4	4	5	5	3	3	4	—	5	3	II. r.
110 Szobotka Henrik héb.	3	4	4	4	3	4	4	5	4	4	4	4	I. r.
Szőke Ferenc ism.	2	3	1	4	4	2	2	3	3	3	3	3	I. r.
Tannenbaum Samu héb.	2	2	1	2	2	4	3	2	2	3	3	2	I. r.
Tary Sándor	4	4	4	4	4	5	5	2	3	—	5	3	II. r.
Tápay Desző ism.	4	4	4	4	4	4	3	2	3	4	4	4	I. r.
115 Tóth Kálmán	4	2	2	4	3	3	3	3	3	3	3	3	I. r.
Tóth Lajos	4	4	3	4	2	4	3	2	3	4	4	3	I. r.
Vály Géza	4	4	3	4	3	3	3	5	3	—	3	3	I. r.
Várakozó Ferenc	4	4	2	4	4	3	3	4	3	—	4	2	I. r.
Weisz Antal héber	1	2	2	2	3	1	2	4	4	—	2	3	jeles
120 Weisz Gerzon héb.	1	1	1	1	2	1	1	4	3	4	1	2	kit.
Weisz Ignác héber	1	3	3	2	4	3	3	3	2	3	3	3	I. r.
Weisz Imre héber	1	1	2	2	3	1	1	5	4	—	2	2	jeles
Wertheim József	3	3	3	2	3	4	3	4	2	3	2	2	I. r.
Wild Sándor	3	4	3	3	4	4	2	3	4	—	3	3	I. r.
125 Wottitzky Zsigmond héb.	2	3	3	3	4	2	3	3	3	3	3	2	I. r.
Zsembery Lajos	4	4	2	4	5	4	4	3	3	—	5	3	II. r.

Kimaradtak:

Atnagya Pál g. k. v.	Bieber Károly ism.	Lukits Miklós g. k. v.
Ausländer Sándor héb. ism.	Deutsch Nándor héb.	Neuhold György
Bartl József.	Fodor István ism.	Röhrich Márton
Basa József.	Katona Pál	Unterreiner János
5 Bezdán Lajos.	10 Leotai József	15 Vecsernyés Lajos

Második osztály.

A tanuló neve és vallása, öszöndíjas vagy ismétlő-e?	Tantárgyak									Szorgalom	Magaviselet	Általános sorozat	
	Hittan	Latin nyelv	Magyar nyelv	Német nyelv	Földrajz	Szám- és mértan	Természettan	Rajz	Szépíráás				Testgyakorlat
Agócsi Ödön	4	5	5	4	4	5	5	5	4	4	5	4	II. r.
Arleth Ödön	4	4	4	4	4	4	4	2	2	*	4	4	I. r.
Ádám Sándor	3	5	4	4	4	4	4	5	4	1	4	4	II. r.
Babarczy József	2	4	3	4	2	3	2	3	2	1	3	2	I. r.
5 Bagáry Kálmán	4	4	4	4	3	3	2	3	2	3	4	3	I. r.
Balogh Károly	2	4	3	3	3	3	2	3	2	4	3	4	I. r.
Bauer Béla	4	5	5	4	5	5	4	3	3	2	5	4	II. r.
Bauer József	4	4	4	4	4	4	4	3	3	2	4	4	I. r.
Bieber Ernő	2	4	4	4	4	3	4	4	3	3	4	4	I. r.
10 Bieber Miklós	2	4	4	2	4	1	2	3	2	1	3	3	I. r.
Bingert János	3	5	5	4	4	5	3	4	3	4	5	4	II. r.
Binnenfeld Gyula, héber	1	3	3	3	3	4	4	3	3	3	3	3	I. r.
Bircsa Gyula	3	5	5	4	4	4	4	3	3	4	5	4	II. r.
Birta Mihály	3	3	4	4	3	4	4	3	2	4	3	2	I. r.
15 Bite Antal	2	4	4	4	3	4	3	3	3	5	3	3	I. r.
Buding Miklós	2	3	4	2	1	3	2	2	2	4	3	4	I. r.
Breisach Béla	4	4	4	4	4	3	2	2	2	3	4	4	I. r.
Bremmer Antal	3	3	4	2	3	2	2	3	3	*	3	3	I. r.
Bruch József	4	4	4	3	4	4	4	3	3	4	4	4	I. r.
20 Charvát László	3	2	3	1	3	1	3	*	2	3	2	3	I. r.
Csillag Szilárd	*	4	4	4	3	2	4	5	4	4	4	4	—
Czinner Sándor, héber	3	5	4	4	4	5	4	5	4	4	5	4	II. r.
Dassinger József ism.	3	4	3	1	3	1	1	2	2	2	3	2	I. r.
Deutsch Sándor, héber	3	2	2	1	2	2	2	3	2	2	2	3	jeles
25 Dugász István	4	6	5	4	5	4	4	4	3	*	6	3	III. r.
Dungyerszki Bogdán g. k. v.	3	5	5	4	5	5	4	5	4	5	5	4	II. r.
Dungyerszki Jakab g. k. v.	3	4	4	4	4	3	4	5	4	*	4	4	I. r.
Fejes Jenő	2	5	4	4	4	4	3	3	2	2	4	2	II. r.
Fekete Ignác, héber	1	2	3	3	3	2	2	5	5	4	3	3	I. r.
30 Fizeschán Miklós g. k. v.	3	4	4	3	4	2	2	3	3	3	3	3	I. r.
Fohsz György	3	3	3	1	2	1	3	3	2	3	3	2	I. r.
Fuchsmayer Károly	3	*	4	4	2	*	*	3	3	*	3	4	—
Fritz János	4	4	4	3	4	4	4	3	3	*	4	3	I. r.
Gál István	1	2	2	2	1	2	1	3	3	4	2	2	jeles
35 Gammel Béla	3	5	4	4	5	4	5	4	4	3	5	4	II. r.
Grózs Dezső, héber	4	5	*	4	4	5	5	5	5	4	5	5	I. r.
Hegedüs István	2	4	4	3	4	4	4	5	4	*	4	4	I. r.
Hernya Ádám g. k. v.	1	2	2	1	3	1	1	3	2	3	2	2	jeles
Herczl István héber	4	4	4	4	4	4	4	5	4	4	4	4	I. r.
40 Horovitz Sándor héber	2	2	3	1	4	3	2	3	3	4	3	3	I. r.
Juhász Gusztáv	3	4	4	3	3	3	2	2	3	1	3	3	I. r.
Juhász Károly	1	2	2	2	1	1	1	2	2	1	1	2	jeles
Juhász Imre	3	4	4	4	4	3	4	2	3	4	4	2	I. r.
Kain Sándor	4	5	4	4	4	4	4	4	4	4	5	4	II. r.

A tanuló neve és vallása, osztöndíjas vagy ismétlő-e?		Tantárgyak									Szorgalom	Magáviselés	Általános sorozat	
		Hittan	Latin nyelv	Magyar nyelv	Német nyelv	Földrajz	Szám- és mértan	Természetrajz	Rajz	Szépíráás				Testgyakorlat
45	Katzky Béla héber . . .	3	5	5	4	4	4	4	3	3	1	5	4	II. r.
	Kaufmann Izsó héber . . .	2	4	4	2	3	3	2	3	3	4	3	3	I. r.
	Kehrer Károly	4	4	3	3	4	3	3	3	3	3	3	4	I. r.
	Kindl János	4	5	4	4	4	4	4	3	3	3	5	3	II. r.
	Kóokay Rezső	5	5	5	4	5	5	4	5	5	3	5	5	II. r.
50	Kopasz Lajos	4	5	4	4	4	4	4	3	3	4	4	2	II. r.
	Kőszeghy József	2	2	2	2	2	1	1	3	3	3	2	3	jeles
	Kövessy Ödön	1	4	2	3	4	4	3	4	3	2	3	3	I. r.
	Kunitzer Sándor héber	1	2	1	1	2	1	1	4	2	4	1	2	kit.
	Kutassy József	3	3	3	2	3	3	1	4	3	3	3	3	I. r.
55	Klivinyi Lajos ism.	4	4	4	4	3	4	4	2	3	3	4	2	I. r.
	Knöbl József	4	3	3	2	3	4	3	2	3	*	3	3	I. r.
	Krpalek Lajos	2	4	4	4	3	3	3	3	3	2	4	4	I. r.
	Krubicza József ism.	3	4	3	1	4	2	2	3	3	2	3	3	I. r.
	Leitner Elek	4	4	4	4	4	3	3	4	3	4	4	3	I. r.
60	Lévay József héber	2	3	2	1	2	1	1	4	1	4	2	3	jeles
	Lippai Lajos	1	1	1	1	1	1	1	3	2	2	1	1	kit.
	Makovicska Ottó	3	4	3	1	4	4	4	4	3	2	3	3	I. r.
	Matók Ferenc	1	2	2	3	1	2	1	1	1	3	2	1	jeles
	Mácska Lajos	2	3	4	4	2	3	2	1	2	3	3	2	I. r.
65	Mertz Lajos	4	5	5	4	5	4	4	4	3	2	5	4	II. r.
	Mihályffy Ferenc	4	4	4	4	4	4	3	5	3	2	4	4	I. r.
	Nagy István	4	5	5	4	4	4	3	4	3	2	5	4	II. r.
	Német Ferenc	4	5	5	4	5	5	4	3	4	3	5	4	II. r.
	Ocskay Gyula	5	5	4	4	5	4	4	5	4	3	5	5	II. r.
70	Okrucky István	2	2	3	2	2	1	1	4	3	3	2	2	jeles
	Oppelcz Lajos	3	5	4	2	5	3	4	4	4	2	5	4	II. r.
	Ökrös Gyula	4	5	5	4	4	4	4	1	2	4	5	3	II. r.
	Palmi Sebestyén	4	4	4	4	4	3	3	3	3	3	4	2	I. r.
	Pility Milos g. k. v.	1	2	3	2	2	3	3	4	3	*	2	3	I. r.
75	Pollák József héber	2	5	5	4	5	5	4	4	4	4	5	4	II. r.
	Pottyondy Lajos	4	4	3	2	4	3	4	3	3	4	5	4	I. r.
	Puschner István	5	5	5	4	5	5	5	4	4	3	5	4	II. r.
	Prachthäuser Miklós	3	4	3	2	3	1	1	1	1	1	3	3	I. r.
	Reiner Gyula héber	3	4	3	3	2	4	3	3	3	*	3	4	I. r.
80	Roth Jakab héber	3	3	4	4	3	2	2	4	4	*	3	3	I. r.
	Rózsa Antal ism.	4	4	4	4	4	3	2	4	3	4	4	2	I. r.
	Schlesinger János héber	1	2	3	2	2	1	2	4	2	2	2	2	jeles
	Szabó Imre	4	5	4	4	4	4	4	4	4	3	4	4	II. r.
	Terhes Zoltán	2	4	4	4	3	4	2	4	3	3	3	3	I. r.
85	Tóth Kálmán	5	5	5	4	*	5	5	4	4	*	4	5	II. r.
	Török Antal	4	5	5	4	4	5	5	3	4	1	4	4	II. r.
	Török Béla	4	4	4	4	5	5	5	5	2	4	4	5	II. r.
	Ungár Simon héber	2	3	3	2	3	2	2	*	4	4	2	3	I. r.
	Töttössy Árpád	4	5	4	4	4	5	4	3	3	2	4	5	II. r.
90	Urbán Mihály	4	3	4	4	4	4	2	3	3	1	3	4	I. r.

A tanuló neve és vallása, ösztöndíjas vagy ismétlő-e?	Tanfolyamok										Szorgalom	Magaviselet	Általános sorozat
	Hittan	Latin nyelv	Magyar nyelv	Német nyelv	Földrajz	Szám- és mértan	Ternészetrajz	Rajz	Szépíráás	Testgyakorlat			
Visky István	4	4	4	3	5	4	4	4	4	3	5	4	II. r.
Vinnand József	4	4	4	4	4	4	4	3	3	4	5	4	I. r.
Weiner Márton héber	2	3	4	4	3	3	2	3	3	2	3	3	I. r.
Zarkavölgyi Andor	4	5	4	4	5	4	4	4	3	*	5	4	II. r.
95 Zillich Fülöp	4	4	3	3	3	2	1	3	2	2	3	3	I. r.
Zillich Péter	3	2	3	2	3	2	2	2	2	3	4	3	I. r.

K i m a r a d t a k :

Balpataky László.
 Bittenbinder Konrád.
 Kann Sándor, héber.
 Obert Károly. —
 Meghalt: Pálmay János.

Harmadik osztály.

A tanuló neve és vallása, öszöndíjas vagy ismétlő-e?	Tantárgyak.									Szorgalom	Magaviselet	Általános sorozat	
	Hittan	Latin nyelv	Magyar nyelv	Német nyelv	Földrajz	Történelem	Mennyiségtan	Természettan	Rajz				Testgyakorlat
Assermann Pál	3	4	4	4	3	2	5	4	1	1	5	3	II. r.
Babarczy József	2	4	3	3	2	2	3	4	2	4	3	3	I. r.
Bittenbinder Miklós	1	2	1	1	1	1	1	1	1	2	1	2	kit.
Budor Sándor	3	4	4	5	4	5	5	4	3	4	5	3	II. r.
5 Cimer Károly	1	4	4	4	1	1	3	4	3	*	3	3	I. r.
Csányi Nándor	2	3	3	3	2	2	4	4	2	4	3	3	I. r.
Daubner Gyula	1	4	4	3	3	2	4	3	5	4	3	4	I. r.
Dickmann Adolf, héber	2	3	3	3	2	2	3	2	4	—	3	3	I. r.
Ehling János	2	3	2	1	1	2	3	2	2	3	3	3	I. r.
10 Fonyó István	2	4	3	4	4	3	4	4	4	3	4	4	I. r.
Frekó Menyhért	1	2	1	1	1	1	2	1	3	3	1	1	kit.
Friedrich Péter	3	4	5	4	4	4	5	5	3	2	5	4	II. r.
Georgievics István, g. k. v.	3	3	2	3	3	2	4	3	4	2	3	3	I. r.
Glász Pál	1	3	2	1	2	2	2	4	3	3	3	2	I. r.
15 Göncöl Sándor	1	3	3	3	2	1	4	4	4	1	3	2	I. r.
Harsányi János	2	4	4	5	2	1	5	3	3	5	5	3	II. r.
Holz Mátyás	4	4	4	3	3	3	3	4	3	1	4	4	I. r.
Kelemen Béla	1	2	1	1	2	1	2	2	4	3	2	2	jeles
Kiss István	1	3	3	3	1	1	3	3	4	3	3	2	I. r.
20 Kiss János	2	2	2	1	3	2	3	4	1	3	3	2	I. r.
Kiss Jenő	4	4	4	3	4	4	4	4	4	3	4	4	I. r.
Klein Alajos, héber.	1	2	1	1	1	1	2	2	3	2	2	2	jeles
Kleinwald Lajos, héber	3	5	4	3	4	2	4	4	4	5	5	4	II. r.
Korda János	2	5	5	5	4	3	4	3	4	2	5	4	II. r.
25 Krsztonosics Jefta, g. k. v.	1	3	2	1	2	2	4	3	4	1	3	3	I. r.
Kuszli Béla Sz. Tamás vár. ösz.,	2	4	4	4	3	2	3	3	5	5	3	4	I. r.
Lengyel Lajos	1	1	1	1	1	1	1	2	1	4	1	2	kit.
Milyoszavlevics Sz. g. k. v.	2	4	4	5	3	2	5	4	4	1	5	3	II. r.
Pap Ferenc	2	4	3	3	2	2	3	3	3	1	3	2	I. r.
30 Pillich Gyula	3	4	4	4	2	2	4	4	3	2	4	4	I. r.
Popovics Sebők, g. k. v.	2	5	5	4	5	5	5	5	5	4	5	5	II. r.
Réh Ákos, ismétlő	3	4	4	4	4	3	4	4	4	3	4	4	I. r.
Rittinger Antal	2	2	3	1	1	1	2	2	1	1	2	3	jeles
Schreiber Fülöp héber	1	1	1	1	1	1	1	1	1	2	1	2	kit.
35 Streicher Miklós.	3	4	4	3	1	2	4	4	1	2	3	4	I. r.
Szécsényi Jenő	3	5	5	5	5	4	5	5	4	2	5	4	II. r.
Taschler Endre	1	3	2	2	1	1	2	2	3	3	2	2	jeles
Tökölyi Lajos	2	3	2	3	2	2	3	2	2	3	3	2	I. r.
Wetzer Ferenc	3	4	4	3	4	3	3	4	3	3	4	3	I. r.
40 Ziffer Alfréd, héber	2	2	2	1	1	2	2	2	4	4	2	3	jeles
Zsarkó István	2	4	3	4	3	2	4	4	4	3	4	3	I. r.

K i m a r a d t a k :

Cibulka Richárd. Goldstein Miksa, héber, ismétlő. Keszler Mihály.

Negyedik osztály.

A tanuló neve és vallása, osztóndíjas vagy ismétlő-e?	Tantárgyak.									Szorgalom	Magaviselet	Általános sorozat	
	Hittan	Latin nyelv	Magyar nyelv	Német nyelv	Történelem	Szám- és mértan	Természettan	Vegytan	Rajz				Testgyakorlat
Álgyai Antal	1	4	3	3	2	2	4	4	3	2	3	2	I. r.
Babarczy Géza	2	4	4	4	3	4	4	4	3	3	4	4	I. r.
Borka Traján, g. k. v.	3	4	4	3	4	4	*	4	0	3	—	4	—
Bődő Nándor	1	4	3	3	2	4	4	4	1	3	4	2	I. r.
5 Breitner Zsigmond, héber	1	5	4	4	3	3	4	4	3	2	5	4	II. r.
Buday Gerő	2	3	4	3	3	3	4	4	3	—	3	3	I. r.
Chilkó Sándor	3	5	4	4	3	4	3	4	3	4	5	4	II. r.
Dabics Iliá, g. k. v.	1	5	4	4	4	4	4	4	4	4	5	3	II. r.
Fischer Jakab, héber	1	1	2	1	2	1	2	2	4	4	2	2	jeles
10 Gál Endre	1	4	2	4	2	2	2	2	5	—	3	4	I. r.
Gruics Mladen, g. k. v.	1	3	3	1	2	3	4	4	3	—	3	2	I. r.
Hegedüs Dezső	1	4	4	3	3	3	4	3	2	3	4	4	I. r.
Herczl Manó, héber	1	2	1	1	1	1	1	2	3	4	1	3	kit.
Jónás Endre	1	4	4	4	2	4	3	3	4	—	3	2	I. r.
15 Kálmán István	2	4	5	5	3	4	4	4	4	2	5	3	II. r.
Kemény Béla	1	3	3	3	2	3	3	3	4	4	3	3	I. r.
Kerkota József, g. k. v.	3	5	5	4	4	4	4	5	4	1	5	4	II. r.
Kövessy József	1	3	3	4	2	4	3	2	4	2	3	3	I. r.
Krieszhaber Adolf, héber	1	4	3	2	2	3	3	3	4	4	3	3	I. r.
20 Mészáros Lajos	1	3	3	3	3	3	4	4	2	2	3	2	I. r.
Novák Ferenc	2	3	3	3	2	2	3	4	3	3	3	2	I. r.
Novoszel János	1	3	2	4	2	2	2	3	3	3	3	3	I. r.
Pollák Izsó, héber	1	3	3	2	2	1	3	3	3	2	3	3	I. r.
Popovics János, g. k. v.	1	1	1	1	1	1	1	1	1	—	1	1	kit.
25 Roosz Mátyás	4	4	4	3	2	4	4	4	3	4	4	4	I. r.
Schreiber György	4	4	4	4	5	3	4	4	3	4	5	4	II. r.
Schönfeld Antal, héber	2	4	5	4	4	5	5	5	3	2	5	4	II. r.
Seidmann Ferenc, héber	1	4	4	3	4	5	3	3	5	—	5	4	II. r.
Spitzer Vilmos, héber	1	3	1	2	1	2	2	2	4	3	2	2	jeles
30 Ströbl Győző	2	4	3	2	3	1	3	3	3	1	3	3	I. r.
Szabó Lajos	1	1	2	2	1	2	2	1	2	3	2	2	jeles
Szendrey Lajos, Makra öszt.	2	4	4	3	2	3	3	3	2	4	4	4	I. r.
Szerdahelyi Károly	4	5	5	5	4	4	5	5	5	1	5	4	II. r.
Tiepenagu Péter, g. k. v.	1	4	3	3	4	4	4	4	2	4	4	3	I. r.
35 Vojnics István	1	3	3	2	1	4	2	3	4	—	3	3	I. r.
Weisz Vilmos, héber	2	5	5	5	4	4	4	4	4	4	5	3	II. r.
Wolf Lipót, héber	2	3	2	1	1	1	3	3	1	1	3	2	I. r.
Zuna Béla	1	1	1	1	1	1	1	1	1	—	1	1	kit.
Zsideg István	3	5	5	5	5	4	5	3	4	—	5	2	II. r.

Kimaradtak:

Didraga Miklós, g. k. v.
Géczy Alajos
Gramantik Pál

Grozeszku Mihály, g. k. v.
Moisze Simon, g. k. v.
Popovits Miklós, g. k. v.

Ötödik osztály.

A tanuló neve és vallása, öszlőndíjas vagy ismétlő-e ?	Tantárgyak.								Szorgalom	Magaviselet	Általános sorozat	
	Hittan	Latin nyelv	Görög nyelv	Magyar nyelv	Német nyelv	Történelem	Szám- és mértan	Természettud.				Testgyakorlat
Cibula István	3	4	4	4	4	4	4	4	4	3	I. r.	
Cserép József	1	1	2	2	2	1	3	2	2	2	jeles	
Ehling Károly	1	2	1	2	1	1	4	3	3	3	I. r.	
Ellinger Menyhért, Rudof öszl.	1	2	4	3	4	1	4	3	4	3	2	I. r.
5 Frank Sánd. Oltványi öszt.	1	3	3	4	3	3	4	3	*	3	3	I. r.
Góczy Mátvás	3	4	4	4	3	4	5	4	2	5	3	II. r.
Grünfeld Miksa, héber . . .	*	3	4	4	3	4	2	2	1	0	4	—
Halhegyi Sándor	3	4	4	4	4	4	4	4	3	4	3	I. r.
Haász József, héber.	1	2	1	2	1	2	3	2	4	2	3	jeles
10 Ivankovics Nándor	2	3	3	3	3	2	1	3	1	3	3	I. r.
Kiss Ernő ismétlő	2	4	4	4	4	4	*	4	3	0	5	—
Kiss Imre	2	4	4	4	4	4	5	4	3	5	3	II. r.
Kleitsch János	1	4	3	3	3	2	2	2	3	3	2	I. r.
Koncsek Dániel	2	4	4	4	4	4	5	4	*	5	5	II. r.
15 Korényi Antal	2	4	5	5	4	4	4	4	—	5	4	II. r.
Mihályffy János	1	4	4	4	4	4	4	3	1	4	4	I. r.
Mukics Simon	3	4	4	4	4	4	4	4	3	4	4	I. r.
Nyári József	1	1	2	2	2	2	3	2	4	2	3	jeles
Olajos József	1	1	2	1	2	1	1	1	1	1	1	kit.
20 Sánta Pál	1	3	3	4	4	1	3	3	1	3	2	I. r.
Secasián Gyula, gör. kath.	5	4	5	5	4	*	*	4	1	—	5	—
Spitzer Mihály, héber	1	2	2	1	1	1	3	2	1	2	3	jeles
Stockbauer Kálmán	3	4	5	5	4	4	4	4	3	5	4	II. r.
Tüski János	1	3	2	3	3	3	3	2	0	3	2	I. r.
25 Varga Ferenc, helv. vall.	1	2	1	2	2	1	3	2	2	2	2	jeles
Velcsov Kálmán	1	2	1	2	2	4	3	3	4	3	3	I. r.
Veisz Ignác, héber	1	3	4	3	3	4	3	4	2	3	3	I. r.
Veisz Sándor héber	1	3	2	3	1	3	3	3	3	3	3	I. r.

Kimaradtak:

Csóka János, g. k. v.	Moysze János, g. k. v.
Fodor Tamás	Nikolits János, g. k. v.
Makay István	Vittlin Vilmos

Hatodik osztály.

A tanuló neve és vallása, ösztöndíjas vagy ismétlő-e?	Tantárgyak								Szorgalom	Magaviselet	Általános sorozat		
	Hittan	Latin nyelv	Görög nyelv	Magyar nyelv	Német nyelv	Történelem	Mennyiségtan	Természettan				Vegytan	Testgyakorlat
Arcfalvi Gyula	3	3	4	3	3	2	4	3	3	2	3	3	I. r.
Assermann Ferenc	2	5	-	4	3	4	5	4	4	1	5	4	II. r.
Borbola Mihály	3	4	4	4	3	4	4	3	4	1	4	4	I. r.
Eppinger Alfréd, héber	*	4	3	3	2	4	4	3	3	3	3	3	-
5 Feimer Jakab	1	4	5	4	4	3	4	3	4	4	5	3	II. r.
Führer Simon, héber	1	3	1	3	1	2	3	3	3	4	3	2	I. r.
Grócki Péter	1	2	3	3	3	3	4	3	4	3	3	3	I. r.
Hankó György	1	2	1	2	1	1	2	1	2	3	2	2	jeles
Holló Lajos	1	2	2	1	2	2	1	1	2	3	2	2	jeles
10 Kirchner József	2	4	4	4	3	4	3	3	4	2	4	3	I. r.
Kövessy Ödön	1	4	4	3	3	1	4	3	2	2	3	2	I. r.
Kyri János	1	3	3	2	1	2	3	2	2	1	3	3	I. r.
Lichtneckert József	1	4	4	4	4	3	4	4	4	1	4	3	I. r.
Mihajlovits Lázár, g. k. v.	3	4	4	4	4	3	4	4	4	3	4	3	I. r.
15 Nagy Mátyás	1	4	4	4	4	2	3	4	4	3	4	4	I. r.
Oltványi Pál, Oltványi-ösz.	1	3	2	2	2	4	3	2	3	3	3	3	I. r.
Orsó Mátyás	1	1	1	1	1	1	1	1	1	3	1	2	kit.
Pálfy Győző	1	2	3	3	1	2	2	3	3	2	3	2	I. r.
Prinz Antal, héber	1	2	1	1	1	1	2	1	2	1	2	3	jeles
20 Schadek Ferenc	1	2	3	4	2	2	2	3	3	1	3	3	I. r.
Szávics Kornél, g. k. v.	3	5	5	5	4	4	5	4	4	*	5	4	II. r.
Szerdahelyi Kálmán	3	4	4	4	4	3	4	4	4	-	4	4	I. r.
Szilágyi Károly	1	4	4	4	4	4	4	4	3	2	4	3	I. r.
Szűcs József	2	4	4	4	4	2	3	4	3	2	4	3	I. r.
25 Tary József	1	4	3	3	4	2	3	3	3	2	3	3	I. r.
Tölcséry Ferenc	1	3	3	3	3	4	4	3	3	3	3	3	I. r.
Vojnics Imre	2	4	-	4	3	4	2	3	4	-	3	4	I. r.
Weitzenfeld Antal, héber	1	3	3	3	2	4	4	4	4	4	3	3	I. r.
Zolnay Vilmos	1	3	2	3	1	2	4	2	1	-	3	2	I. r.

Kimaradtak :

Aigner Imre.

Gajtescu Vince g. k. v.

Rosenberg Mihály, héber.

Városey Gyula.

Hetedik osztály.

A tanuló neve és vallása, öszöndijas vagy ismétlő-e?	Tantárgyak									Szorgalom	Magaviselet	Általános sorozat		
	Hittan	Latin nyelv	Görög nyelv	Magyar nyelv	Német nyelv	Történelem	Mennyiségtan	Természettan	Bűnselet-tan				Testgyakorlat	
Benke István	4	*	*	4	4	*	5	5	4	4	—	5	—	
Budaváry Lipót	2	3	3	2	3	3	2	4	3	2	2	3	2	I. r.
Feilitzsch Arthur, b., ág. v.	1	3	3	2	2	2	3	4	3	2	—	3	2	I. r.
Ficsór József	1	2	2	2	2	2	1	1	1	1	3	2	2	jeles
5 Főriss József	4	5	5	5	4	5	5	5	5	5	3	5	4	II. r.
Grosser Albert, héber	1	1	1	2	2	1	1	1	2	4	2	2	3	jeles
Hegedüs István	3	4	4	3	4	3	3	3	3	3	3	3	3	I. r.
Hegetős Pál	2	4	4	4	3	4	3	4	4	4	4	4	4	I. r.
Holló László	3	4	5	4	4	4	5	4	4	4	4	5	3	II. r.
10 Kalmár Antal	1	4	2	2	3	1	3	3	3	3	3	3	2	I. r.
Kirschner Mór, héber	1	4	4	3	3	4	3	3	3	4	3	3	4	I. r.
Kohn Samu, héber	1	3	3	2	2	1	3	2	3	4	3	3	2	I. r.
Kopasz Ferenc	4	5	5	4	*	3	4	4	4	2	—	—	4	—
Kuszi Tamás	4	4	5	3	4	4	4	4	4	4	5	4	4	II. r.
15 Löw Mózes, héber	1	2	2	2	1	1	1	1	2	3	2	4	4	jeles
Magyar József	2	5	5	4	5	5	5	5	5	3	5	5	4	II. r.
Novák László	1	2	2	3	3	1	4	1	1	2	3	3	1	I. r.
Pollák, Simon, héber	1	4	4	3	3	4	3	4	3	1	3	3	3	I. r.
Pressburger Béla, héber	1	3	3	2	1	4	3	3	4	4	3	3	3	I. r.
20 Riesz Jakab	3	4	4	3	2	3	3	3	3	1	3	3	3	I. r.
Rigó Endre	4	5	5	5	4	5	4	4	4	4	5	4	4	II. r.
Schwarz Mór, héber	1	1	1	1	1	1	1	1	1	4	1	3	3	kit.
Simálszik Ignác	1	3	3	3	3	1	4	3	3	4	3	3	2	I. r.
Szivák János, Mária Terézia-féle öszt.	1	2	2	1	2	1	1	2	1	3	1	2	2	jeles
25 Szücs József	1	4	5	4	4	5	*	5	5	1	—	—	4	—
Ulrich László	4	*	5	5	4	4	*	5	4	—	—	—	4	—

Kimaradtak:

Dudás József.
Lósz Kálmán.

Meandsics Milán, g. k. v.
Wolf Sándor, héber.

Nyolcadik osztály.

A tanuló neve és vallása, öztöndíjas vagy Ismétlő-e?	Tantárgyak									Szorgalom	Magaviselet	Általános sorozat		
	Hittan	Latin nyelv	Görög nyelv	Magyar nyelv	Német nyelv	Mennyiség, földrajz	Történelem	Mennyiségtan	Természettan				Bölcsészettan	Testgyakorlat
Androvich József . . .	2	4	4	4	4	4	3	4	4	3	3	4	2	I. r.
Assermann László . . .	3	4	-	4	4	4	4	4	4	4	1	4	3	I. r.
Bieber Gyula . . .	1	2	1	1	2	1	1	2	2	2	3	2	2	jeles
Gruber György . . .	2	4	4	4	4	4	4	4	4	4	3	4	2	I. r.
5 Horváth Ernő, öszt.	2	4	4	1	3	4	1	3	3	3	4	3	3	I. r.
Lnger Manó, héber . . .	1	3	3	3	1	2	2	1	2	2	4	3	3	I. r.
Molnár János . . .	1	4	4	3	4	3	2	3	3	2	1	3	2	I. r.
Policzer Izidor, héber . . .	1	4	4	4	3	3	4	4	4	3	3	4	4	I. r.
Riesz Márton . . .	1	3	3	3	1	1	1	2	2	1	2	3	2	I. r.
10 Roos Márton . . .	1	2	2	1	1	1	1	1	1	1	1	1	2	kit.
Rosenstock Nándor, héb.	1	4	4	4	2	3	3	4	4	4	4	4	3	I. r.
Schmidt János . . .	1	4	3	2	1	2	1	2	2	2	1	3	3	I. r.
Simon Mihály . . .	2	3	4	4	4	3	2	3	3	3	2	3	4	I. r.
Stern Manó, héber . . .	1	4	4	2	1	3	4	4	4	2	-	4	4	I. r.
15 Styller István . . .	3	4	4	3	4	4	2	4	4	4	2	3	4	I. r.
Szeckerke Lajos . . .	1	4	4	2	4	3	2	4	3	2	4	3	3	I. r.
Tölcser József . . .	1	3	2	2	4	3	2	4	3	3	2	3	2	I. r.
Tölgyessy Gyula . . .	1	3	-	3	1	3	3	3	3	2	1	3	3	I. r.

Kimaradt:

Dima Dusán, g. k. v.

B. A rendkívüli tantárgyakból.

Sorszám	A tanuló neve	Osztály, melyben járt			Sorszám	A tanuló neve	Osztály, melyben járt			
		Műének	Francia nyelv	Gyorsírás			Műének	Francia nyelv	Gyorsírás	
	Androvics József . . .	VIII	3	—		Langer Manó . . .	VIII	1	—	
	Assermann László . .	VIII	3	—		Lippay Lajos . . .	II.	—	1	
	Assermann Pál . . .	III.	1	—		Molnár János . . .	VIII	3	—	
	Babarczy Géza . . .	IV.	1	—		Móro János . . .	I.	—	3	
5	Bieber Gyula . . .	VIII	1	1	50	Nagy András . . .	I.	3	—	
	Breitner Zsiga . . .	IV.	—	1	4	Olajos József . . .	V.	—	1	
	Budai Gerő . . .	IV.	2	—	—	Oppele Lajos . . .	II.	2	—	
	Buding Miklós . . .	II.	1	—	—	Orsó Mátyás . . .	VI.	3	1	
	Chilkó Sándor . . .	IV.	2	—	—	Pálfy Győző . . .	VI.	3	—	
10	Fekete Ignác . . .	II.	—	2	55	Pelikán Ede . . .	I.	2	—	
	Feuer Adolf . . .	I.	—	3	—	Pillich Imre . . .	I.	2	—	
	Fischer Antal . . .	I.	—	1	—	Pillich József . . .	I.	2	—	
	Fóris József . . .	VII.	3	—	—	Pillich Gyula . . .	III.	2	—	
	Führer Simon . . .	IV.	—	2	—	Politzer Izidor . .	VIII	3	—	
15	Glücksthal Samu . . .	I.	—	1	60	Pollák Aladár . . .	I.	—	2	
	Grosser Albert . . .	VII.	—	2	—	Pollák József . . .	II.	—	2	
	Grüber György . . .	VIII	2	—	—	Pollák Izso . . .	IV.	—	2	
	Grünfeld Miksa . . .	V.	3	1	—	Prinz Antal . . .	VI	—	2	
	Halhegyi György . . .	I.	3	—	—	Prinz Ignác . . .	I.	—	2	
20	Hankó György . . .	VI.	—	1	65	Prinz Károly . . .	I.	—	3	
	Harsányi János . . .	III.	2	—	—	Riesz Jakab . . .	VII.	1	—	
	Haasz József . . .	V.	—	1	—	Roos János . . .	VIII	3	1	
	Havrincsak Endre . .	I.	3	—	—	Roos Mátyás . . .	IV.	—	2	
	Hegedűs Pál . . .	VII.	1	—	—	Rosenstock Nándor.	VIII	2	—	
25	Hercl István . . .	II.	2	—	70	Roth Károly . . .	I.	—	3	
	Hercl Manó . . .	IV.	—	2	—	Rózsa István . . .	I.	3	—	
	Holló Lajos . . .	VI.	3	1	1	Schadek Ferenc . .	VI.	3	—	
	Horváth Ernő . . .	VIII	3	—	—	Schreiber György .	IV.	—	4	
	Jónás Endre . . .	IV.	3	—	—	Schönfeld Antal . .	IV.	—	1	
30	Jung József . . .	I.	3	—	75	Seidmann Ferenc . .	IV.	—	1	
	Kelemen Béla . . .	III.	2	1	—	Spitzer Mihály . . .	V.	—	1	
	Kiss Imre . . .	V.	—	3	—	Spitzer Vilmos . . .	IV.	—	2	
	Kirschner Mór . . .	VII.	3	—	—	Stern Manó . . .	VIII	3	—	
	Kleits János . . .	V.	—	1	—	Styller István . . .	VIII	1	—	
35	Kohn Samu . . .	VII.	—	1	2	80	Szabó Lajos . . .	IV.	1	—
	Kopasz Ferenc . . .	VII.	3	—	—	Szekasián Gyula . .	V.	1	—	
	Kövesy Ödön . . .	VI.	—	2	1	Szekerke Lajos . .	VIII	2	—	
	Korényi Antal . . .	V.	3	—	—	Szendrei Lajos . . .	IV.	1	—	
	Krausz Ignác . . .	I.	—	4	—	Szerdahelyi Kálmán	VI.	3	—	
40	Krieszhaber Adolf . .	IV.	—	3	85	Szivák János . . .	VII.	—	1	
	Kőszeghy József . . .	II.	3	1	—	Szobotka Henrik . .	I.	—	4	
	Kutasy József . . .	II.	—	1	—	Szűcs József . . .	VII.	3	2	
	Kuszly Tamás . . .	VII.	3	—	—	Taschler Endre . . .	III.	2	—	
	Kyri János . . .	VI.	3	—	—	Tary József . . .	VI.	3	—	
45	Langer Béni . . .	I.	—	1	90	Tölcséry Ferenc . .	VI.	—	2	

Sorszám	A tanuló neve	Osztály, melyben járt	Műének	Francia nyelv	Gyorsírás	Sorszám	A tanuló neve	Osztály, melyben járt	Műének	Francia nyelv	Gyorsírás
95	Tölcséry József . .	VIII.	2	—	—	100	Weisz Gerzon . .	I.	—	—	1
	Tüsky János . . .	V.	—	1	—		Weisz Ignác . . .	I.	—	—	3
	Ulrich László . . .	VII.	2	—	—		Weisz Wilmos . . .	IV.	—	—	1
	Varga Ferenc . . .	V.	—	—	1		Ziffer Alfréd . . .	III.	—	—	1
	Vojnics István . . .	VI.	—	—	3		Zuna Béla . . .	IV.	—	—	1

A gyorsírás a Gabelsberger-Markovics-féle rendszerben adatott elő; a haladók olvasták a gyorsírási lapokat, sőt az ügyesebbek egész be-
szédeket is képesek voltak leírni.

A francia nyelv- és gyorsírásban tíz-tíz, a műénekben pedig valamennyi ifjú ingyen oktattatott.

Az ifjúság számának kimutatása

osztály, nemzetiség, előmenetel s lakhely szerint az 1874—75. tanévben.

Osztály	Az ifjúság száma		A z é v v é g é n																							
	A tanév kezdetén	A tanév végén	vallási tekintetben						nemzetiségi tekintetben						előmenetel szerint											
			római kath.	görög kath.	görög keleti	ágostai vall.	helvét vall.	héber	magyar	német	szerb	román	szláv	horvát	bolgár	kitünő	jeles	I. rendű	II. rendű	III. rendű	Vizsgálat nélküli maradt	Elmaradt	Helybeli	Vidéki		
I.	141	126	83	—	4	1	1	37	122	—	3	1	—	—	—	—	4	16	72	29	1	4	15	81	60	
II.	101	96	73	—	6	—	—	17	74	15	4	2	1	—	—	—	2	9	52	29	1	3	5	45	56	
III.	44	41	32	—	4	—	—	5	29	8	4	—	—	—	—	—	4	5	23	9	—	—	3	26	18	
IV.	45	39	23	—	6	—	—	10	32	1	1	5	—	—	—	—	3	3	21	11	—	1	6	24	21	
V.	34	28	21	1	—	—	1	5	25	2	—	1	—	—	—	—	1	5	14	5	—	3	6	15	19	
VI.	33	29	23	—	2	—	—	4	27	—	2	—	—	—	—	—	1	3	22	3	—	—	4	17	16	
VII.	30	26	18	—	—	1	—	7	24	—	—	—	2	—	—	—	1	4	12	5	—	4	5	13	17	
VIII.	19	18	14	—	—	—	—	4	17	—	—	—	1	—	—	—	1	1	16	—	—	—	—	1	7	12
Össze- sen	447	403	287	1	22	2	2	89	350	26	14	9	4	—	—	—	17	46	232	91	2	15	44	228	219	

Az érettségi vizsgálat eredménye

az 1874—75-iki tanévben.

A VIII. osztály növendékeinek száma		Érettségi vizsgálatra jelentkezett		Visszalépett	Visszautasított	Megbukott	Kitünő- leg	Egyszerűen	A távozóik közül							
nyilvános	magán	nyilvános	magán						érettnek nyilvánított	papi	jogi	orvosi	bölcsészeti	műszaki	gazdászati	katonai
tanuló		tanuló		p á l y á r a l é p e t t												
19	4	18	3	—	—	2	2	17	1	9	1	1	3	2	1	3

Adatok a szegedi főgymnásium történetéhez.

A) Az ifjúsági segély-egylet.

Az ifjúsági segély-egylet tőkéje, mely a múlt tanévben 1914 frt 91 kr s egy drb aranyból állott, ez évben 292 frt 30 krral gyarapodott s így jelenleg, az aranyat 5 frt 30 krral számítva, 2212 frtból 253 drb tan- és segédkönyvből áll.

Segélyezett ez évben hat növendéket 221 frt 72 krral s több ifjút tankönyvekkel.

Midőn azon nemeskeblű adakozókuak, kik a föntebbi összeget bármily csekélységgel is gyarapítani szivesek voltak, e helyen hálás köszönetet mondunk, nem mulaszthatjuk el följegyezni, hogy a Szeged-csongrádi takarékpénztár 50, az Általános takarékpénztár 25, a szegedi Kézművesbank pedig szintén 25 frttal járult ez évben is az egylet tőkéjéhez.

B) Önképző kör.

Az önképzőkör működése október hó 25-től junius hó 29-ig tartott. Ezen idő alatt 22 köz-, 12 bizottsági-, 2 nagy és 1 alkalmi gyűlésen végzé teendőit. Beiratkozott a körbe 107 tag; a főgymnásiumi tanulók majdnem kivétel nélkül részt vettek benne.

A kör munkálkodását a titkári jelentés következőnek tünteti föl:

a) Benyújtatott összesen 65 dolgozat; a bírálók testülete mindegyikre rövidebb vagy kimerítőbb bírálatot szerkesztett, a fentebbi számból a bírálók 27-et érdemesnek találtak a kör „Érdemkönyve“ számára; ilyenmő dolgozatokat készítettek: Tölesséry József, Roos János, Gruber György, Bieber Gyula, Horváth Ernő, Molnár János, Styller István, Schmidt János, Tölgyessy Gyula, Szűcs József, Ulrich László, Flóris József, Hegedűs Pál, Lőw Mózes, Benke István, Kalmár Antal, Holló Lajos, Orsó Mátyás, Prinz Antal, Olajos József.

b) A pályázatok eredménye, mely a második nagygyűlésen olvastott fel, következő volt:

Mészáros Nándor főigazgató díja 1 arany. Kérdés: Vonassék párhuzam Horác és Berzsenyi Iyájá között; — beérkezett két pályamunka; jutalmat nyert Bieber Gyulá-é, elismerést Flóris József-é.

Magyar Gábor gymn. igazgató díja 1 arany és 2 ezüst forint. Kérdés: Miként jutott a Habsburg ház a magyar tróura; — pályázott két egyleti tag; az első jutalmat nyerte Horváth Ernő, a másodikat Schmidt János.

Egyleti díj 1 arany. Kérdés: Készíttessék komolyabb tárgyú, tanulmányozásra mutató értekezés; — pályáztak ketten; jutalmat nyert Bieber Gyula a „Magyar igék időalakjairól“ című értekezésével; Schmidt János történeti fejtegetése Róma állapotáról Nagy Theodorik idejében elismerést vivott ki.

Egyleti díj 3 ezüst forint. Kérdés: Kivántatik két-három ivre terjedő műfordítás; benyújtatott két pályamunka: Philotas szomorújáték 8 jelenetben, és Hedvig, dráma 3 fölvonásban; a bíráló az első jutalomra, a másodikat dicséretre méltatta; amannak szerzője Roos János, ezé Schmidt János.

Egyleti díj 3 ezüst forint. Kérdés: Kivántatik 2—3 ivre terjedő kö-zépfajú beszély; — beérkezett egy pályamunka; a díj szerzőjének Horváth Ernőnek kiadatott.

Egyleti díj 3 ezüst forint. Készítették szabad választás szerinti epikai költemény; beérkezett négy pályamunka, jutalmat nyert Horváth Ernő „Kis Károly“ című balladája.

E pályamunkákat a tanári kar több tagja bírálta.

Az önképző-kör elnöke három díjat tűzött ki verseny-szavallásra; pályáztak tizen, az első díjat nyerte Stern Manó, a másodikat Szekerke Lajos, a harmadikat Feilitzsch Arthur.

c) Értekezéseket különféle tárgyakról az itt felsoroltak tartottak: Bieber Gyula az „Ütemről“, Horváth Ernő „Oktávián és koráról“, Roos János a „Spartai nevelésről“, Langer Manó a „Hangról“, Pressburger Béla az „Alchymiáról“:

d) Az egész évben 54 szavallat tartott. E téren legszorgalmasabban voltak Szekerke Lajos, Rosenstock Nándor, Szivák János és Stern Manó.

A könyvtár adományozás útján 96 kötetel gyarapodott; adományoztak: Nt. Stancel Károly tan. úr 22 kötetet, nt. Martin Péter tan. úr 16-ot, nt. Obelcz József tan. úr 14-et, Bieber Gyula VIII. oszt. tanuló 9-et, Horváth Ernő 4-et, Szekerke Lajos 3-at, Styller István 10-et, Gruber György 1-et, Hegedűs Pál 12-öt, Prinz Antal 1-et, Weisz Sándor 4-et, Kőszegi József 4-et. — Az egylet számlájára vásároltatott 28 kötet s több tudományos folyóirat.

A könyvtárt igénybe vette 101 önképző-köri tag, kik összesen 1009 kötetet olvastak, és így minden tagra átlag 10 kötet esett.

C) Múzeumok.

a) A *physikai és chemiai szertár* gyarapítására a lefolyt tanévben az intézet költségén szereztetett: 24 darab üveggömb, 12 drb. bolognai palack, Müller-féle erőegyenközény súlyokkal, a csavartörvény készüléke, holosterikus légsúlymérő, 4 drb. collodium léggömb, Torricelli-cső, Müller-féle félkörös edény a fénytöréshez, távcsövek elve 3 mutatban, görcsöminta, Wollaston-féle kryophor, hővillanyelem, Melde-féle hangvillakészülék, de ez hiányos lévén kicserélendő, Daniell-féle csap, kisebb gasometer üvegből rézfoglalványokkal, 4 drb. U alakú üvegcső, 2 drb. chlorcalciumcső, 4 drb. gömbös üvegcső, 3 drb. biztosító tölcéses üvegcső, többféle vegyszer, — kísérleti anyag és műszerszám. Ezeken kívül néhány hibás készülék kijavítottatott jobbára helybeli iparosok által a szertári gondnok fölügyelete alatt. Ezen évben fejeztetett be a muzeumi új, teljes leltárnak összeállítása is; e leltár szerint van a muzeumban:

I. a testek közös és némely különös tulajdonságaihoz			
26 drb. készülék értéke	118	frt	70 kr.
II. általános és szilárd nyug-moztani készülék 34 drb. értéke	289	„	20 „
III. hig nyug-moztani készülék 34 drb. értéke	229	„	60 „
IV. lég nyug-moztani készülék 43 drb. értéke	495	„	75 „
V. rezgés- és hangtani készülék 13 drb. értéke	145	„	85 „
VI. fénytani készülék 54 drb. értéke	767	„	10 „
VII. hőtani készülék 29 darab értéke	218	„	34 „
VIII. delejességi készülék 9 drb. értéke	50	„	30 „
IX. dörzs és légköri villanyosságához 61 készül. értéke	601	„	75 „
X. galvanismus, villanydelejesség és delevillanyosságához 45 készülék értéke	605	„	30 „
XI. csillagászati és meteorologiai készülék 9 drb. értéke	124	„	— „
XII. vegyszer 146-féle legnagyobbbésztt üvegdugaszos üvegben	98	„	53 „

XIII. vegytani készülék 114 drb. értéke	268	frt	06	kr.
XIV. különlegesség 18 darab értéke	337	"	—	"
XV. szerszám, műszer 21 drb. értéke	18	"	58	"
XVI. kísérleti anyag 13 féle értéke	9	"	64	"
XVII. butorziati tárgy 18 drb. értéke	759	"	40	"
Összesen 687 tárgy értéke	5137	frt	10	kr.

b) *Természetrajzi szertár.*

Az intézet költségén megrendelés alatt van több tanszer az állat- és ásványtanhoz.

Adományozásból gyarapodott a szertár egy kitömött vadmacskával, melyet Weisz Imre és Weisz Antal tanulók ajándékoztak.

D) Könyvtárak.

I. A tandri könyvtár.

a) Az intézet költségén szereztettek:

Ipolyi Arnold kisebb munkái 2. k. — Frankl Vilmos „Pázmány Péter és kora“ 3 k. — Szemere Bertalan összegyűjtött munkái 6 k. — Greguss Ágost tanulmányai, 2 k. — Kemény Zsigmond tanulmányai, 2 k. — Csengeri Antal Történeti tanulmányok és jellemrajzok, 21 k. — Hunfalvy Pál Tanulmányok, 1 k. — Gyulai Pál költeményei 1. k. — Hunfalvi Pál „Utazás a Balt-tenger vidékein“, 2 k. — Szász Károly kisebb műfordításai, 1 k. — A magyar nyelv szótára, 25—29 füz. — Cantu Cesar „Világtörténelem“, 6—14 k. — Georges „Ausführliches lat. deutsch. u. deutsch-lat. Handwörterbuch“, 4 k. — Franz Mayer „Geschichte Oesterreichs“, 2 k. — Castelar „A művészet, vallás és természet Olaszországban“, 1 k. — Kuncz Elek „Gymn. paedagogia“ 1 k. — Vajda „Kölcssey élete“, 1 k. — Dr. Fraknói Vilmos „Magyar országgyűlési emlékek“, 2 k. — Szinnyi József „Hazai és külföldi folyóiratok magyar tudományos repertoriuma“, 1 k. — A m. k. természettudományi társulat kiadványai: „Természettudományi értekezések“, 1 k. — „Népszerű tudományos előadások“, 1 k. — Dr. Kerékgyártó „Hazánk évlapjai“, 1 k.

Folyóiratok: Magyar nyelvőr. — Tanáregyleti közlöny. — Magyar tanügy. — Zeitschrift für die östr. Gymnasien, Wien. — Poggen-dorf Annalen der Physik u. Chemie. — J. V. Hoffmann „Zeitschrift für Math. u. physik. Unterricht“ Leipzig, Teubner.

Ezeket kívül több iskolai kézi-könyv.

b) Ajándékozás útján gyarapodott a könyvtár: Dr. Lőw Tóbiás „Magyar igazságügy“, folyóirat, a szerkesztő ajándéka.

II. Ifjúsági könyvtár.

Az ifjúsági könyvtár ezen tanévben csak adakozásokból gyarapodott, a szives adakozók voltak: Mészáros Lajosné asszonyság 3-, Lichtnekkert József VI. oszt. tanuló 2-, Prinz Antal VI. oszt. tanuló 4-, Zolnay Vilmos VI. oszt. tan. 5-, Frank Sándor V. oszt. Korényi Antal V. oszt. tan. 3-, Spitzer Mihály V. oszt. tan. 1-, Hegedűs Dezső IV. oszt. tanuló 1-, Spitzer Vilmos IV. oszt. tan. 1-, Cimer Károly III. oszt. tan. 5-, Babarey József III. oszt. tan. 1-, Ehling János III. oszt. tan. 1-, Frekó Menyhért III. oszt. tan. 2-, Kiss István III. oszt. tan. 1-, Klein Alajos III. oszt. tan. 2-, Pillich Gyula III. oszt. tan. 2-, Schreiber Fülöp III. oszt. tan. 3-, Taschler Endre III. oszt. tan. 1 kötetel.

K i v o n a t

a vallás- és közokt. nagymélt. ministerium által kibocsátott gymnasiumból a szülék és gondnokok tájékozására.

5. §. A nyilvános tanulók szabályszerű felvétele szeptember 29-én és 30-án s október havának három első napján történik.

6. §. *b)* A felvételi vizsgálat minden a gymnasium első osztályába felveendő ifjúra nézve kivétel nélkül kötelező.

c) A felvétetni kívánó tanuló a felvételre eddigi tanulmányairól szóló bizonyítványaival személyesen szülei, gyámjai vagy ezek megbízottja kíséretében tartozik az igazgatónál jelentkezni.

21. §. Azon nyilvános tanulók, kik rendes időben a vizsgálatokat le nem tették s tanulmányaikat a következő osztályban folytatni óhajtják, a tanodai igazgatósághoz benyújtandó kérvény alapján pótvizsgálatokra bocsáthatatnak. Azok, kik ebbeli köteleességeknek le nem győzhető akadály miatt nem feleltek meg, díj nélkül bocsáttatnak pótvizsgálatra; azok ellenben, kik mulasztásaikat kellőleg igazolni nem képesek, a magánvizsgálatokért járó díjt kötelesek megfizetni. A fennemlített folyamodványok a mulasztás igazolására vonatkozó bizonyítványokkal felszerelve augusztus hó 8-áig adandók be. Későbbi kérvények csak a rendkívüli akadály igazolása esetében vétethetnek figyelembe.

24. §. Oly tanuló, ki valamely kötelezett tantárgyból másodosztályzatot kapott, az osztályt ismételni tartozik. Megengedtetik azonban, hogy az esetben, ha remélni lehet, hogy a hiányt a rendelkezésre álló idő alatt magán-szorgalommal pótolhatják, olyanoknak, kik csak egy tantárgyból kaptak elégtelen tanjegyet, az illető tanár meghallgatása után az igazgató, akik pedig két tantárgyból kapták ezen tanjegyet, a tanári testület adhatson engedélyt a vizsgálat ismétlésére. A javító-vizsgálatnak megengedése iránti folyamodványok beadásának idejére nézve a 21. §. határozata alkalmazandó.

25. §. A pót- és javító-vizsgálatokra az illető tanulók csak a következő tanév első havában bocsáttatnak. E vizsgálatokat a nyilvános, úgy mint magántanulók ugyanazon tanodánál kötelesek letenni, melynél megbuktak, vagy a vizsgálatokat letenni elmulasztották.

26. §. Azon tanulók, kik a pót- vagy javító-vizsgálatokat a meghatározott időben le nem teszik, vagy azokon valamely tantárgyból elégtelen osztályzatot kapnak, javító-vizsgálatra nem bocsáttatnak, hanem az osztályt kötelesek ismételni.

27. §. Ha a tanuló az évi vizsgálat alkalmával kettőnél több tantárgyből bukott meg, a tanári kar meghallgatása után csak rendkívüli kivételes esetekben adhat a felsőbb tanhatóság engedélyt a pót-, illetőleg javító-vizsgálat letételére.

30. §. Amely tanuló már egyszer vizsgálat ismétlése után lépett felsőbb osztályba, ha egy vagy több év mulva ismét megbukik, többé javító-vizsgálatra nem bocsáttatik, hanem tartozik az osztályt ismételni.

31. §. Ugyiszintén javító-vizsgálatra nem bocsáttatik, hanem az osztályt ismételni köteles az, ki csak egy tantárgyból is rossz — harmad-osztályzatot — kapott.

Tartalom:

Berzsenyi Dániel lírai költészetének főbb vonásai.

A tanári kar.

A sorozatban használt tanjegyek fokozata.

Rövidítések jelentménye.

A tanulók előmenetele.

Az ifjuság számának kimutatása.

Az érettségi vizsgálat eredménye.

Adatok a főgymnásium történetéhez.

Kivonat a gymnásiumi rendtartásból.

